Miasto o wielu twarzach

Wiednia nie da się zamknąć w sztywnych ramach. To stylowa metropolia, w której urządza się najwykwintniejsze bale świata. Zdyscyplinowani wiedeńczycy potrafią jednak wywoływać rebelie, a ich zwyczaje pogrzebowe doczekały się własnego muzeum…

Fontanna Mojżesza strzeże wrót do kościoła na Placu Franciszkanów (➤88).

Wiedeń „mityczny". Dla wielu synonimem wiedeńskiego stylu są eleganci przesiadującywkawiarniach(➤213).Czytają gazety, spotykają się ze znajomymi i wypijają hektolitry kawy, niemal „narodowego" trunku. Innym symbolem miasta jest tort Sachera (patrz: Słodkie specjały➤218), a także smażone w niezliczonych barach i restauracjach ogromne sznycle.

Mówi się, że dni wiedeńczyków biegną w rytmie walca. Na tle imponującej architektury Ringstraße (patrz: Symfonia Ringu ➤60) turyści fotografują spokojnie człapiące konie, ciągnące stylowe dorożki po najwspanialszym bulwarze miasta. Jednak poza pięknym *cliché* Wiedeń ma też prozaiczne problemy, z jakimi zmagają się i inne europejskie stolice.

Wiedeń historyczny. Przez ponad 350 lat Wiedeń był stolicą Monarchii Austro-Węgierskiej, która kształtowała europejską politykę. Dwukrotnie najeżdżany przez Turków zyskał miano „bastionu chrześcijaństwa". Po II wojnie światowej stał się „oazą Zachodu" dla przybyszów zza żelaznej kurtyny. W latach 90. XX w. odzyskał strategiczne znaczenie dla Wschodniej i Zachodniej Europy. To „największe z małych i najmniejsze z wielkich miast Europy" zajmuje dziś dziewiąte miejsce pod względem wielkości wśród stolic Unii Europejskiej.

Wiedeń geniuszy. Do Wiednia przyciąga wielka sztuka i nauka, którą wzbogacają kolejne pokolenia nieprzeciętnych umysłów. Tu żyli i tworzyli Wolfgang Amadeusz Mozart (patrz: Stary Wiedeń Mozarta ➤85), Ludwig van Beethoven (patrz: Wiedeń – stolica muzyki ➤223), filozof Ludwig Wittgenstein, pisarz i eseista Elias Canetti, architekt Adolf Loos, laureatka Pokojowej Nagrody Nobla Berta von Suttner czy słynny psychiatra Zygmunt Freud (patrz: Medycyna przez duże „M" ➤168).

Wiedeń multikulturowy. Liczne mniejszości narodowe dodają miastu kolorytu i są w pewnym sensie reminiscencją dawnej wielonarodowościowej monarchii – cesarstwa, w którym pod jednym berłem żyło kilkanaście narodów Europy. Cudzoziemcy stanowią prawie jedną piątą mieszkańców dzisiejszego Wiednia. Tak jak niegdyś, w mieście pełno jest etnicznych lokali, serwujących dania kuchni narodowych, i „dzielnicowych" festiwali, które prezentują kulturę mniejszości. Kto otworzy książkę telefoniczną, szybko przekona się, że zaledwie jedna trzecia nazwisk brzmi niemiecko. „Prawdziwy wiedeńczyk" to ktoś, kto może pochwalić się przodkami… z Galicji, Moraw lub Węgier!

Wiedeń tęczowy. Na pozór konserwatywny, Wiedeń jest miejscem, gdzie akceptuje się różne formy miłości. Można to zaobserwować zwłaszcza podczas corocznej Tęczowej Parady (➤249) czy LifeBall(➤250),największejeuropejskiej imprezy charytatywnej na rzecz walki z epidemią HIV. Wśród gości obu imprez pojawia się mnóstwo celebrytów – polityków, artystów i wszelkiej maści odmieńców. Szalona i wielobarwna parada przechodzi Ringiem przy dźwiękach głośnej muzyki. Równie spektakularne jest rozpoczęcie Life Ball na placu przed Ratuszem (➤62).

Wiedeń balujący. Nad Dunajem muzyka nie cichnie nawet w adwencie, który rozpoczyna się tutaj 11 listopada. Katolicka Austria nie uznaje zabawy w czasie przygotowań do świąt Bożego Narodzenia za występek przeciw wierze. Niektórzy tłumaczą rozrywkowe nastawienie koniecznością odreagowania klęski po I wojnie światowej i szoku, jakim był upadek monarchii. 11 listopada jest

Zamek Hofburg (➤42) **najlepiej podziwiać od strony Ogrodu Zamkowego** (➤45).

dniem św. Marcina, czyli „dniem pieczonej gęsi i młodego wina". Z piwnic wytacza się wtedy beczki najświeższego czerwonego trunku (patrz: Wiedeń, wino i śpiew➤211).Kalendarzwiedeńskichbalów wypełniony jest aż do wtorku przed Środą Popielcową (patrz: Tradycja, szyk i elegancja – czyli bal w Wiedniu ➤227).

Wiedeń muzealny. Do zwiedzenia wszystkich wiedeńskich muzeów potrzeba dobrej kondycji. Według oficjalnego spisu, obejmującego oprócz znanych adresów także małe kameralne ekspozycje, na turystę czeka ponad 230 miejsc do odwiedzenia! Dwie najsłynniejsze i najbogatsze kolekcje muzealne to Muzeum Historii Sztuki (➤54) i Albertina (➤46). W pierwszym z nich eksponaty gromadziło kilka pokoleń Habsburgów, dzięki czemu powstała czwarta co do wielkości galeria świata. W drugim doskonałe wystawy czasowe ściągają znawców sztuki z całego świata. Ogromną część zbiorów ze stałej kolekcji stanowią grafiki i rysunki z różnych epok. Na turystów czekają też takie oryginalne

Wnętrze słynnej wiedeńskiej Café Sperl (➤216) **wygląda dokładnie tak samo jak w 1880 r.**

placówki, jakprezentujące woskowe modele ludzkich wnętrzności Josephinum (➤171), mrożące krew w żyłach Muzeum Pochówków (➤119) czy Wieża Szaleńców (➤170).

Wiedeń nowoczesny. Stolica Austrii znajduje się w awangardzie współczesnych zmian kulturowych. Jesienny festiwal filmowy Viennale (➤250) prezentuje najlepsze współczesne fabuły i dokumenty. W galeriach codziennością są wystawy światowych mistrzów obiektywu. Jakością i różnorodnością życia kulturalnego Wiedeń konkuruje z Londynem, Paryżem i Berlinem. Jest to możliwe m.in. dzięki powstaniu MuseumsQuartier (➤56), centrum spotkań ludzi młodych i twórczych. Znajdująca się w dawnych cesarskich stajniach „Dzielnica Muzealna" zawiera kolekcje sztuki nowoczesnej, modernistycznej i dawnej, a także prezentuje dokonania światowych architektów i designerów.

Wiedeń ekologiczny. Wiedeńczycy świadomie dbają o środowisko naturalne. Śmieci od lat są segregowane i mimo że statystyczny mieszkaniec produkuje rocznie pół tony śmieci, nie ma tutaj wysypisk odpadów. Prawie wszystkie śmieci przetwarzane są w nowoczesnych zakładach obróbki termicznej (spalarniach). Kolorowa spalarnia Spittelau (➤176) została udostępniona zwiedzającym. W mieście jest ponadto tysiąc kilometrów ścieżek rowerowych. Po stosunkowo płaskim Wiedniu można wygodnie, bezpiecznie i niemal bez zmęczenia podróżować na dwóch kółkach.

Wiedeń w liczbach. Stolica Austrii zajmuje powierzchnię 415 km². Liczba mieszkańców przekracza 1,6 mln, z czego 300 tys. (20,7% ludności) to cudzoziemcy. W 400 hotelach, pensjonatach i apartamentach na gości czeka 49 tys. łóżek. Wiedeńczycy korzystają z życia w 1,6 tys. kawiarni i cukierni, 1,7 tys. restauracji i gospód, a także w ponad 370 barach i 230 winiarniach. Kontakt ze sztuką zapewnia 150 muzeów, 100 teatrów, 20 kabaretów i 170 sal kinowych. W 100 szkołach muzycznych studenci z całego świata idą w ślady „klasyków wiedeńskich" (patrz: Wiedeń – stolica muzyki ➤223).

Na miejskie tereny zielone składa się aż 850 parków i skwerów. Między innymi dlatego Wiedeń od lat znajduje się wczołówce miast świata, w których żyje się najwygodniej. ■

Najważniejsze daty w historii Wiednia

350 r. – Rzymianie rezydują w Vindobonie (patrz: Rzymskie dziedzictwo Wiednia ➤72)
976 r. – panowanie nad miastem przejmują Babenbergowie
1221 r. – Wiedeń otrzymuje prawa miejskie
1278 r. – rodem panującym zostają Habsburgowie
1295 r. – początek budowy katedry św. Szczepana (➤14)
1469 r. – lokacja biskupstwa
1529 r. – pierwsze oblężenie Wiednia przez Turków
1556 r. – Wiedeń siedzibą cesarską
1683 r. – drugie oblężenie Wiednia przez Turków
1713 r. – epidemia dżumy
1860 r. – regulacja Dunaju (patrz: Urlop w środku miasta ➤232)
1918 r. – upadek monarchii, koniec panowania Habsburgów
1938 r. – Anschluss Austrii (patrz: Plac Bohaterów ➤52); powiększenie miasta o 96 miejscowości
1944 r. – alianckie naloty, 28% budynków zostaje zniszczonych
1945 r. – początek II Republiki
1955 r. – 15 maja: odzyskanie niepodległości przez Austrię
1979 r. – powstaje UNO-City (➤184) – trzecia siedziba ONZ
1995 r. – 1 stycznia: przystąpienie Austrii do Unii Europejskiej

Luksusowy hotel Imperial stoi przy najelegantszej arterii miasta – Ringu (➤60)**.**

Po centrum Wiednia najlepiej poruszać się pieszo. Sieć komunikacji miejskiej jest jednak świetnie zorganizowana. Można także skorzystać z samoobsługowego systemu rowerów Citybike (➤260). Jeśli spędzamy w mieście jeden dzień, starczy czasu, aby obejrzeć katedrę św. Szczepana (➤14) wraz z okolicami, a także Hofburg (➤42). Krótki spacer warto zakończyć w ultranowoczesnym MuseumsQuartier (➤56), ulokowanym za cesarskim kompleksem zamkowym.

Wiedeńską Starówkę okrąża słynna Ringstraße (patrz: Symfonia Ringu ➤60), reprezentacyjny bulwar biegnący w miejscu dawnych murów miejskich. Jeśli mamy trzy dni, warto skupić się na atrakcjach wewnątrz Ringu: kościele św. Boromeusza (➤37), budynku Secesji (➤40) i Opery (➤31), a także wejść do najważniejszych muzeów: Albertiny (➤46), Muzeum Historii Sztuki (➤54) i Muzeum Historii Naturalnej (➤55).

W tydzień można poznać Rzymskie dziedzictwo Wiednia (➤72), przejść się śladami Mozarta (Dom Mozarta ➤92, Muzeum Dźwięku ➤87) i docenić austriackie zainteresowanie stylem i designem (Pocztowa Kasa Oszczędności ➤102, Muzeum Sztuki Użytkowej ➤103). Na koniec warto zapoznać się z niecodzienną ekspozycją Muzeum Pochówków (➤119). Dodatkową rozrywką może być wycieczka na pobliski Prater (➤142) lub do „wiedeńskiego Wersalu" – pałacu Schönbrunn (➤120).

Na swobodne skorzystanie ze wszystkich propozycji zawartych w przewodniku będzie potrzeba przynajmniej 10 dni. Warto udać się na całodzienną zabawę na Prater lub wypocząć na plażach Donaustadt (➤178). Zwiedzanie Wiednia poza Starówką bardzo ułatwia samochód (➤261). Propozycja dla zmotoryzowanych zawarta jest w ostatnim rozdziale przewodnika – opisującym zielone obrzeża austriackiej stolicy (patrz: Obrzeża Wiednia ➤188).

Serce Starówki: okolice Katedry

1:10 000

1 Katedra św. Szczepana ➤14
2 Stock im Eisen ➤19
3 Graben ➤20
4 Kohlmarkt ➤22
5 Plac św. Michała ➤23
6 Dorotheergasse ➤25
7 Nowy Rynek i Krypty Cesarskie ➤25
8 Hotel Sacher ➤27

Imperialny Wiedeń

Wiedeńska Starówka przez stulecia była opasana murami obronnymi. Austriacka stolica egzystowała w ich obrębie przez wieki. Dlatego herb Wewnętrznego Miasta (Innere Stadt – jedynej dzielnicy „bez nazwy") jest dziś jednocześnie herbem całego Wiednia.

Z wieży katedry św. Szczepana ujrzeć można widok Wiednia i niezwykły mozaikowy dach.

W miejscu Starego Miasta leżała niegdyś celtycka osada Vedunia. Później ulokowano tu wojskowy obóz rzymskich legionistów – Vindobonę (➤72). Rozwojowi miasta sprzyjało dobre położenie na szlakach handlowych. Dunajem transportowano sól z rejonu Salzburga oraz wino, broń, kosztowne materiały i przyprawy. Szlakiem bursztynowym, wiodącym na południe, do miasta docierał szlachetny surowiec i zwierzęce skóry. Jednak dopiero w 1221 r., pod panowaniem Babenbergów, Wiedeń uzyskał prawa miejskie. Po śmierci ostatniego księcia z tej dynastii (Fryderyka II Bitnego w 1246 r.) stolica dostała się pod panowanie Habsburgów. Ród sprawował w niej władzę aż do 1918 r.

Przez teren Innere Stadt biegły niegdyś cztery główne trakty (odpowiadające czterem głównym bramom miejskim) – dzisiejsze Kärntnerstraße i Rotenturmstraße, Graben i Naglergasse, a także Wollzeile. Podział jest widoczny do dziś w topografii miasta. Od XVIII w. miasto zaczęło nabierać przemysłowego charakteru, powstawały liczne manufaktury. Prawdziwym przełomem w rozwoju Wiednia była dopiero likwidacja murów obronnych w 1857 r. (patrz też: Symfonia Ringu ➤60). Wytyczono nowe drogi, założono miejskie parki i wzniesiono najbardziej reprezentacyjne gmachy. Niestety nie wszystkie wyszły cało z wojennej zawieruchy.

W marcu i kwietniu 1945 r. alianckie naloty zniszczyły prawie 30% zabudowy Starówki. Przez wiele lat zwlekano z odbudową. Dopiero po odzyskaniu przez Austrię niepodległości w 1955 r. zaczął się okres rekonstrukcji i renowacji (od zakończenia wojny kraj

był okupowany przez aliantów). Dziś na Starówce mieszka niewielu wiedeńczyków – około 17 tys. osób. Wewnętrzne Miasto jest za to kulturalnym sercem Wiednia. Znajduje się tu większość muzeów, teatrów, scen kabaretowych i muzycznych, a także niemal 80% ważnych zabytków stolicy. Dzielnica ma powierzchnię 3 km².

Najważniejszym zabytkiem wiedeńskiej Starówki jest Katedra św. Szczepana (➤14)**.** Symbol austriackiej stolicy jest jednocześnie szczytowym osiągnięciem architektury gotyckiej w kraju. Wieża południowa to najpiękniejsza wieża kościelna całego niemieckiego gotyku. Plac wokół katedry był do pierwszej połowy XVIII w. cmentarzem. Likwidacja nekropolii w 1732 r. i późniejsza sukcesywna rozbiórka stojących w okolicy domów pozwoliła utworzyć Stephansplatz. Plac kryje wiele zagadek. Obrys z czerwonego granitu widoczny w bruku po prawej stronie katedry przypomina o kaplicy cmentarnej pod wezwaniem Marii Magdaleny. W czasie budowy metra w latach 70. XX w. odkryto zaś podziemną kaplicę Wergiliusza, do której można zajrzeć, schodząc na stację podziemnej kolejki. ■

Większa część opisanych ulic i placów tej części miasta znajduje się w strefie pieszej. Przejście całej trasy bez zwiedzania wnętrz zajmie mniej niż 2 godz. Przechadzka wokół katedry i szybkie obejrzenie wnętrza zajmuje ok. 30 min. Dokładne zwiedzanie katedry należy zaplanować w dzień powszedni rano lub po południu. W święta i niedziele można ją zwiedzać tylko w godzinach popołudniowych.

W dzielnicy nie brak miejsc, w których można zatrzymać się na posiłek lub na kawę. Na małą przekąskę warto wstąpić do bufetu Trześniewskiego (➤209)*, który serwuje najsłynniejsze kanapki w mieście. Można też zajrzeć do mrocznej i zawsze pełnej kawiarni Hawelka* (➤215)*. Kto preferuje eleganckie wnętrza, może wybrać się do Juliusa Meinla (patrz: Meinl am Graben* ➤239*) z pięknym widokiem na Graben* (➤20) *albo zatrzymać sie w dawnej cesarskiej cukierni Demel* (➤220) *na „słodką rozpustę".*

1 Katedra św. Szczepana

Najważniejszy zabytek Wiednia i Austrii nazywany jest „skamieniałą Arką Noego". Mury katedry kryją wiele tajemnic, przyciągają nierozwiązanymi zagadkami i legendami.

Świątynia, wznoszona i przebudowywana w trzech etapach, imponuje ogromem. Pierwszy wspominany w kronikach kościół poświęcony św. Szczepanowi powstał tu w połowie XII w. Była to trzynawowa bazylika z dwiema wieżami. Po przebudowie na tych samych fundamentach wzniesiono w latach 1230–1263 kościół w stylu późnoromańskim. Z drugiej budowli ocalał do dzisiaj jedynie zachodni front katedry z wieżami oraz głównym portalem wejściowym. Trzecia, gotycka świątynia budowana była od 1304 r. przez... 219 lat. W kolejnych wiekach dobudowano zakrystie. W XIX w. przeprowadzono duże prace renowacyjno-remontowe, w czasie których uzupełniono brakujące elementy zwieńczeń dachu od strony wieży południowej i wymieniono wiele nadgryzionych zębem czasu rzeźb z zewnętrznej elewacji.

Dużych spustoszeń dokonał pożar katedry w kwietniu 1945 r. Na skutek wojennych zniszczeń świątynia wymagała rekonstrukcji. Dziś ma nowy „szkielet" i poszycie dachu, a także częściowo nowe sklepienie naw. Zamiast pięknych średniowiecznych witraży w ogromnych oknach naw bocznych umieszczono jasne szybki. Spłonęło też wiele elementów cennego wyposażenia kościoła (m.in. stare organy i oratorium cesarskie). Od lat nieprzerwanie trwają prace remontowe mające na celu oczyszczenie wapienia muszlowego (z którego katedra jest zbudowana) z ciemnego osadu. Nie stosuje się metod zbyt inwazyjnych, gdyż wrażliwy na temperatury i wilgoć wapień musi „oddychać".

Podczas budowy monumentalnej katedry św. Szczepana pomagał podobno olbrzym.

Dach katedry ma długość 110 m, wysokość 38 m i rozpiętość aż 35 m. Przed pożarem konstrukcja dachu wykonana była z modrzewiowych pni, które łączono bez użycia gwoździ. Po wojnie posłużono się stalą, ale według oryginalnego wzoru. Zużyto aż 230 tys. glazurowanych dachówek. Dach ma miejscami nachylenie 80°, dzięki czemu jest myty przez szybko spływającą wodę deszczową.

Wieże

Wieża południowa (Südturm) w XV w. była najwyższą gotycką wieżą Europy (137 m). Na jej szczyt, który kilkakrotnie groził zawaleniem, prowadzą 343 stopnie. Z pomieszczenia na szczycie wypatrywano niegdyś niebezpieczeństw i pożarów. Dziś mają nań wstęp turyści.

Wieża północna, zwana także „wieżą orłów" (Adlerturm [**#i**]), ma 68 m wysokości, choć według zachowanych planów miała być o 1/5 wyższa od swej sąsiadki. Budowy nie ukończono z przyczyn finansowych. Wieża dźwiga największy dzwon Austrii, Pummerin [#i], o wadze ponad 21 ton. Pummerin dzwoni bardzo rzadko, m.in. na powitanie Nowego Roku. Zapisy w kronikach mówią, że jakość zaprawy murarskiej użytej do budowy wieży dzwonniczej podniesiono przez gaszenie wapna kwaśnym winem. Był to ponoć rozkaz samegoce-

„Brama Olbrzymów"

O najstarszych częściach katedry krąży wiele legend i baśni.

Jedna z nich tłumaczy nazwę bramy („Riesentor") historią giganta, który pomógł przy wznoszeniu portalu. Gdy kościół był już gotowy, olbrzym wrócił, aby się ochrzcić. Inna legenda łączy nazwę bramy z kośćmi mamuta znalezionymi przy kopaniu fundamentów pod wieżę północną. Szczątki miały być zawieszone nad wejściem... jako talizman. Nazwa ma też uzasadnienie językowe – w języku niemieckim czasownik „risen" oznacza „zapadać się". Jest to nawiązanie do portalu katedry, który ma kształt lejka.

Nad bramą przedstawiony jest Chrystus Wszechwładca (Pantokrator), a po jego bokach widać wizerunki apostołów. Fryz antropomorficzny nad portalem przedstawia symboliczną walkę Dobra ze Złem.

SERCE STARÓWKI: OKOLICE KATEDRY

We wnętrzu katedry św. Szczepana spoczywa wiele zasłużonych dla Austrii postaci.

Jednym ze skarbów katedry św. Szczepana jest cudowna ikona NMP z Peczu.

sarza Fryderyka III (♔ 1440–1493). Na wieżę północną wjeżdża winda.

Do wzniesienia pozostałych wież zwanych „pogańskimi" (Heidentürme [#i]), użyto kamieni z murów obronnych Vindobony i… rzymskich nagrobków. Te dwie najstarsze wieże katedry są niesymetryczne – jedna ma 63, a druga 65 m wysokości. Ozdobione są postaciami św. Szczepana i św. Lorenza. Na dolnych kondygnacjach w każdej z wież mieszczą się kaplice dostępne od wewnątrz katedry.

Wnętrze

Wnętrze katedry św. Szczepana kryje szczątki wielu zasłużonych dla Austrii osób. W kaplicy po lewej stronie od wejścia (Tirnakapelle [#i]) spoczywa książę Eugeniusz Sabaudzki (patrz też: Belweder➤117), wsławiony zwycięskimi bitwami przeciwko wojskom tureckim. Na frontowej ścianie kaplicy wisi figura Chrystusa z prawdziwą XV–wieczną brodą. Epitafium z brązowego marmuru obok wejścia do kaplicy przypomina o wybitnym humaniście, Johannesie Cuspinianie (1473–1529), i obu jego żonach.

Wysoka na 28 m nawa główna ma długość 107, a szerokość 34 m. Nawy boczne i prezbiterium zaś wznoszą się 22 m nad głowami wiernych. W dawnym bocznym wejściu (Bischofstor [#i]) ulokowano dziś sklep z pamiątkami. W kamiennej framudze przejścia można zobaczyć tzw. kamień Kolomana [#i], na którym pielgrzymujący do Ziemi Świętej męczennik miał być poćwiartowany w 1002 r. Św. Koloman do XVII w. był patronem Austrii. Mocno „wygłaskany" kamień Kolomana jest jedyną kamienną relikwią Wiednia, której dotknięcie ma przynieść błogosławieństwo i chronić przed nieszczęściem.

Jednym z najwspanialszych zabytków katedry jest ambona, wykonana najprawdopodobniej przez mistrza Antona Pilgrama około 1500 r. Misterne kamienne koronki są świadectwem perfekcyjnego opanowania rzemiosła. Autoportret mistrza widnieje pod schodami prowadzącymi na jej szczyt. Podobne wyobrażenie Pilgrama znajduje się na ścianie w lewej nawie katedry. Twarze w balustradzie ambony przedstawiają Ojców Kościoła: Augustyna, Grzegorza, Hieronima i Ambrożego. Jedna z interpretacji mówi, że ich twarze przedstawiają cztery typy osobowości: sangwinika, choleryka, flegmatyka i melancholika.

Pełzające po balustradzie ambony płazy i gady symbolizują walkę dwóch pierwiastków: Dobra i Zła. Schody wiodą do mrocznych podziemi. Tam wąskie korytarze prowadzą z podziemnej kaplicy obok urn zawierających szczątki Habsburgów (patrz też: Kult śmierci po wiedeńsku➤112). Dalej znajdują się katakumby z trumnami duchownych. Część podziemnych korytarzy prowadzi poza katedrę. W dwukondygnacyjnych katakumbach pod placem spoczywa około 11 tys. osób, które pochowano tutaj w XVIII w. po zlikwidowaniu cmentarza.

W głębi nawy pod wieżą północną umieszczona jest figura Chrystusa Cierpiącego, nazywanego „Panem od bólu zębów" [#i]. Przypisywano jej bowiem właściwości uzdrawiające. Biało-czarny krzyż na ścianie jest współczesną kopią wielkiego krzyża zniszczonego przez pożar w 1945 r. Kaplica św. Barbary, dostępna jedynie dla modlących się, znajduje się GDZIE?. W krucyfiks na frontowej ścianie wkomponowano trójkątny relikwiarz zawierający ziemię przywiezioną z Auschwitz przez kardynała Franciszka Macharskiego.

Ołtarze

Główny ołtarz przedstawia scenę ukamieniowania patrona katedry, św. Szczepana. Obraz ołtarzowy flankują postacie świętych: Sebastiana, Leopolda, Floriana i Rocha, a zwieńcza postać Marii Niepokalanej (Immaculaty). Autorami barokowego ołtarza, który powstał z marmuru sprowadzonego z Tyrolu, Styrii i Polski, są bracia Tobias i Johann Pockowie. W nawie po prawej stronie ołtarza stoi ogromy sarkofag cesarza Fryderyka III (♔ 1440–1493) wykonany z czerwonego marmuru. Rzeźbiarz Niclas Gerhaert van Leyden i jego następcy pracowali nad sarkofagiem przez ponad 40 lat. Gdy 79-letni cesarz zmarł, grobowiec nie był jeszcze ukończony. Dopiero 21 lat później w sarkofagu złożono jego zwłoki. Ściany grobowca pokryte płaskorzeźbami prezentują go jako władcę świeckiego, mocno jednak zaangażowanego w budowę świątyń jako hojny fundator. Obok grobow-

Pod katedrą św. Szczepana na turystów czekają popularne dorożki (➤260)**.**

ca znajdują sie nowe organy z 1991 r. Posiadający 55 registrów i 4 manuały instrument używany jest w czasie nabożeństw i koncertów.

Po lewej stronie ołtarza głównego wzniesiono jedyny gotycki ołtarz katedry (z 1447 r.), zwany „Wiener Neustadter Altar" [#i]. Został on przywieziony z klasztoru cystersów w Wiener Neustadt w 1884 r. Centralna część ołtarza przedstawia sceny maryjne. Poniżej umieszczono kopię całunu turyńskiego [#i]. Stojący obok grobowiec jest pusty. 26-letniego księcia Rudolfa Habsburga oraz jego małżonkę, Katarzynę, pochowano bowiem w katakumbach pod ołtarzem.

Transept

W prawej części transeptu stoi najstarsza gotycka figura kościoła, tzw. Madonna Służących [#i]. Statua znajdowała się niegdyś w kaplicy prywatnego domu pewnego wiedeńskiego hrabiego. Miała się przed nią modlić służąca posądzona niesłusznie o kradzież. Pani domu, widząc zatopioną w modlitwie dziewczynę, miała powiedzieć, że niepotrzebnie traci czas, bo „Madonna służących nie słucha". Jednak niewinność dziewczyny została potwierdzona. Hrabina poczuła się upokorzona i oddała figurę do kościoła.

Po prawej stronie od głównego wejścia znajduje się ikona Najświętszej Marii Panny z Peczu [#i] (Maria Pötsch [#i]). Obraz przywieziony został do Wiednia z północnych Węgier po zwycięskiej bitwie wojsk austriackich z tureckimi pod Zentą (1697 r.). Zwycięstwo nad Turkami przypisywano interwencji Madonny, która miała zapłakać przed potyczką. Świadkami cudu byli mieszkańcy małej węgierskiej miejscowości Pecz. Do dziś wielu wiernych modli się przed wizerunkiem Madonny, zapalając wotywne świece w intencji zmarłych. Na ścianie pod chórem na pamiątkę pobytu papieża Jana Pawła II w Wiedniu umieszczona została tablica z dewizą *totus tuus*. ■

Katedra św. Szczepana (Stephansdom)

Stephansplatz 3

+43-1-51552-3526

www.stephanskirche.at

wnętrze: pn.–sb. 6.00–22.00, nd. i święta 7.00–22.00; wieża południowa: codz. 9.00–17.30; katakumby: zwiedzanie według rozpiski przy zejściu

wstęp wolny;

zwiedzanie katedry z przewodnikiem: 4,50€ (2,50€) – czas zwiedzania: ok. 30 min.; katakumby: 4,50€ (2,50€); wieża południowa: 3,50€ (2€); bilet łączony: 14,50€ (12€); zwiedzanie wieczorne z oprowadzeniem po dachu: 10€ (4€) – początek o 19.00

U1, U3 (Stephansplatz)

Manner, Stephansplatz 7 ➤221

nabożeństwa: 7.00, 12.00, 17.00 (czas trwania: ok. 1 godz.)

2 Stock im Eisen

Plac „Pień w żelazie" wziął swoją nazwę od prawdziwego pnia znajdującego się na rogu budynku przy Kärntnerstraße, w który wbito dziesiątki gwoździ. Zdumiewająca pamiątka ma ponad 600 lat i jest jednym z symboli Wiednia.

Pień w żelazie

Jedna z kilkunastu legend, które wiążą się z zagadkową kłódką wiszącą na najsłynniejszym pniu Wiednia, uwzględnia działanie sił nieczystych…

Sam diabeł miał obiecać czeladnikowi ślusarskiemu pomoc przy wykonaniu kłódki, której nikt inny nie mógłby otworzyć. W zamian zażądał, jak to bywa w tego typu opowieściach, duszy młodego czeladnika. Kłódką zamknięto żelazną okowę, opasającą ostatnie drzewo z puszczy otaczającej niegdyś Wiedeń. Młodzieniec zgodził się za namową czorta opuścić niedzielną mszę, co stanowiło wielki grzech i przypieczętowało pakt z diabłem. Jego dusza powędrowała do piekła, a kłódka stała się niezniszczalna. Nikt nie potrafił jej otworzyć ani dorobić odpowiedniego klucza. Na pamiątkę nieszczęśnika kolejne pokolenia ślusarzy wbijały w pień drzewa gwoździe. Prastara sosna, znajdująca się na rogu budynku przy Stock im Eisen i Kärntnerstraße, obumarła w XV w.

Nowoczesny gmach Haas Haus na placu Stock im Eisen wciąż budzi kontrowersje.

Stock im Eisen dopiero od niedawna stanowi całość z placem przykatedralnym. Znana turystom przestrzeń, z której rozciąga się niczym nie zasłonięty widok na wieżę katedry, powstała na początku XX w., gdy wyburzono dzielące place budynki. Nazwa „Stock im Eisen" pojawiła się zaś około 1533 r. Wokół dwumetrowego pnia narosło wiele legend i baśni. Faktem jest, że gwoździe zaczęto wbijać w rosnące tutaj drzewo przed 1440 r. Szeroka okowa zamknięta wielką kłódką jest jednak współczesną atrapą.

Najbardziej kontrowersyjnym obiektem wiedeńskiej Starówki jest odbijający niebo budynek Haas Haus [#i] (przy Stephansplatz 12). Wielu starszych wiedeńczyków wciąż nie zaakceptowało lustrzanej elewacji gmachu, mimo że upłynęło ponad 20 lat od budowy. Gmach powstał w 1990 r. według planów znanego austriackiego architekta, Hansa Holleina, uważanego za pioniera postmodernistycznej architektury. Haas Haus [#i] półokrągłym kształtem nawiązuje do przebiegu murów obronnych rzymskiego obozu. Dolne kondygnacje budynku zajmuje międzynarodowe koncerny, a powyżej znajdują się pokoje hotelowe. Na najwyższej kondygnacji gmachu działa eks-

kluzywna restauracja Do&Co, z tarasu której rozciąga się wspaniała panorama centrum miasta.

Wcześniej stał w tym miejscu piękny dom handlarza dywanami, Philippa Haasa. Imponujący gmach, zbudowany według projektu twórców Opery (➤31), Eduarda van der Nülla i Augusta Sicarda von Sicardsburga, zniszczony został pod koniec II wojny światowej. ■

Stock im Eisen (Pień w żelazie)
U1, U3 (Stephansplatz)
Café Hawelka, Dorotheergasse 6 €€€
➤215

3 Graben

Wiedeńczycy odziedziczyli ten malowniczy podłużny plac po Rzymianach. W czasach antycznych znajdowała się tutaj obronna fosa. Po zasypaniu teren zaczął pełnić funkcję placu targowego.

Na reprezentacyjnym placu Graben dawniej handlowano żywnością.

Nazwa „Graben" znaczy dosłownie „fosa". Przy jej zasypywaniu mieli być ponoć zatrudnieni żołnierze Ryszarda Lwie Serce (♛ 1189–1199), uwięzionego w Wiedniu przez księcia Leopolda Babenberga. Pewnym jest zaś, że fosa kolidowała z planami rozbudowy miasta z 1200 r. Początkowo handlowano tu żywnością, jednak z czasem plac nabrał cech reprezentacyjnych. Urządzano nań festyny i procesje. W okresie baroku powstały tu bogate kamienice i liczne kawiarnie. Najstarszą stojącą tutaj kamienicą jest pałac Bartolotti-Partenfeld (Graben 11). Budynek, zaprojektowany od samego początku jako kamienica czynszowa, wzniesiony został przez Lukasa von Hildebrandta w 1720 r. Tuż obok znajduje się Ankerhaus wzniesiony według planów Ottona Wagnera (patrz też: Willa Wagner I i Wagner II ➤198) dla towarzystwa ubezpieczeniowego Der Anker w 1894 r. (patrz też: Plac Hoher Markt ➤78). Nadbudówka gmachu służyła Wagnerowi za atelier, a później FriedensreichowiHundertwasserowi (➤150).

Dwie fontanny zdobiące plac wykonał Johann Martin Fischer w 1805 r. Przedstawiają one świętego księcia, Leopolda Babenberga (relief z legendą o welonie) i św. Józefa (relief z legendą o ucieczce do Egiptu). Studnie wykopano na Graben już w XV w., ale pierwotnie były położone znacznie dalej od siebie niż dzisiaj fontanny. Stojąca na środku placu barokowa kolumna Św. Trójcy [#i] nazywana jest też „kolumną morową" [#i]. Za panowania cesarza Leopolda I (#p) szalała w Wiedniu dżuma. Wychudła kobieta na kolumnie jest alegorią zarazy, a odwrócona pochodnia trzymana nad nią przez amorka – symbolem wygaśnięcia epidemii. Stojąca obok młoda kobieta to personifikacja wiary, a podniesiony w górę krzyż oznacza zwycięstwo. Każda strona kolumny poświęcona jest jednej z osób boskich, które wymienione są w łacińskich inskrypcjach. Pozłacane herby poniżej reprezentują trzy kraje wchodzące w skład monarchii: Austrię (dwugłowy orzeł), Czechy (lew z podwójnym ogonem) i Węgry (podwójny krzyż). Kolumnę wieńczy przedstawienie Św. Trójcy.

Kościół św. Piotra

Kościół, schowany nieco w głębi na przylegającym do Graben placu św. Piotra (Petersplatz), miał zostać założony przez samego Karola Wielkiego w 792 r. Przyszły cesarz rzymski zatrzymał się tutaj w czasie wyprawy przeciwko Awarom.

Scenę lokowania kościoła przez Karola Wielkiego przedstawia płaskorzeźba na zewnętrznej ścianie świątyni. Pierwsza, średniowieczna świątynia o trzech nawach miała absydę skierowaną nietypowo, bo na południe (zamiast tradycyjnie na wschód). Historycy sztuki przypuszczają, że wykorzystano stojący w tym miejscu obiekt z czasów rzymskich. Jeśli teza ta się potwierdzi, kościół św. Piotra okaże się najstarszą świątynią miasta. W otaczających kościół przybudówkach w średniowieczu stacjonowała gwardia miejska. Po pożarze w 1661 r. podjęto decyzję o budowie nowego kościoła. Świątynię oddano do użytku jednak dopiero w 1733 r.

Kościół ma zwarty, owalny kształt z prostokątnymi dobudówkami kaplic. Figury nad marmurowym portalem prowadzącym do świątyni to personifikacje Wiary, Miłości i Nadziei. Pierwsze freski w kopule namalował Andrea Pozzo, a inne, przedstawiające wniebowstąpienie Marii wykonał Johann Michael Rottmayr. Ołtarz główny, a także iluzyjne freski w przesionku świątyni, są dziełem włoskiego inżyniera teatralnego, Antonio Galli da Bibbieny. Obraz na ołtarzu przedstawia świętego patrona kościoła oraz św. Jana.

Symbolika kolumny św. Trójcy nawiązuje do XVII-wiecznej epidemii dżumy.

Graben
U1, U3 (Stephansplatz)
Tschibo & Eduscho ➤217, *Graben 16* €€€

4 Kohlmarkt

Ta najbardziej ekskluzywna ulica Wiednia powstała około 1230 r. Początkowo określana „targiem drzewnym" z czasem przyjęła nazwę… „targu węglowego". Dziś przy Kohlmarkt mieszczą się butiki dyktatorów mody.

Cukiernia Demela (➤220) **na Kohlmarket szczyci się 200-letnią tradycją.**

Spacer szykowną ulicą warto rozpocząć od spojrzenia na dach secesyjnego budynku przy Kohlmarkt 1. Znajduje się tu naturalnej wielkości statua huzara, która zapraszała niegdyś do znajdującego się niżej sklepu. Niektórzy żartują, że jest to wizerunek… króla Jana III Sobieskiego (co jest oczywiście nieprawdą). Na rogu z Wallnerstraße od 1852 r. można było kupić nowoczesne meble Michaela Thoneta (➤105). Pod numerem 14 znajduje się zaś słynna cukiernia Demela (➤220). Pracujące tu kelnerki noszą charakterystyczne stroje z białymi kołnierzykami i czarnymi fartuszkami. Był to tradycyjny strój panien rekrutowanych do pracy w cukierni spośród uczennic szkół klasztornych. Na parterze budynku, gdzie w eleganckich starych wnętrzach działa do dziś sklep i kawiarnia, istnieje możliwość podglądania cukierników przy pracy. Między sklepem a pracownią wstawiono w tym celu szybę. W podziemiach budynku znajduje się małe Muzeum Marcepana [#i], które można bezpłatnie odwiedzić, jeśli wyrazi się takie życzenie przy kasie. ■

Chopin w Wiedniu

W Wiedniu dwukrotnie gościł Fryderyk Chopin [#i] (1810–1849), przyjeżdżając na koncerty i akademie.

Słynny kompozytor mieszkał w domu przy Kohlmarkt 9. Przyjechał do Wiednia 24 listopada 1830 r. Kilka dni później dostał wiadomość o wybuchu powstania listopadowego. Rozpoczął się pierwszy okres emigracji muzyka. Tablica pamiątkowa na współczesnym budynku została ufundowana w 1950 r. przez Międzynarodowe Towarzystwo Chopinowskie. Dom, w którym mieszkał Chopin, został rozebrany na początku XX w. Stojąca dziś pod numerem 9 kamienica w stylu secesyjnym posiada piękne okna wykuszowe, a białą elewację wykonano z marmurowych płyt. Budynek zaprojektował Max Fabiani dla wydawnictwa Artaria (stąd jego nazwa – Artariahaus).

Kohlmarkt
U3 (Herrengasse)
kawiarnia i cukiernia Demel, Kohlmarkt 14 ➤220

Słynna brama św. Michała (➤24) **przykuwa wzrok turystów już z ulicy Kohlmarket.**

5 Plac św. Michała

Michaelerplatz powinni obejrzeć wszyscy ci, których interesuje historia rzymskiego Wiednia. Obok fragmentów budowli z czasów rzymskich pod placem znaleziono także pozostałości z okresu średniowiecza.

Na terenie dzisiejszego placu św. Michała w czasach rzymskich krzyżowały się dwa ważne szlaki: bursztynowy, prowadzący z podwiedeńskiego Baden, i tzw. „limes", droga wiodąca wzdłuż granicy cesarstwa. Niegdyś leżała tutaj cywilna osada Canabae [#i], która powstała przy rzymskim obozie wojskowym. Mieszkały w niej kobiety i dzieci, bowiem legionistom do III w. n.e. nie wolno było w czasie pełnienia służby wojskowej zawierać małżeństw. Widoczny pod placem fragment posadzki był częścią prywatnego domu. Dziś szyba z pleksi chroni tynk ozdobiony liśćmi winorośli. Charakterystyczny sposób ułożenia kamieni posadzki („w jodełkę") określa się mianem *opus spicatum*. Autorem pomysłowego świetlika ukazującego archeologiczne wykopalisko jest znany architekt, Hans Hollein [#i].

Stojący przy placu kościół św. Michała [#i] wzniesiono w pierwszej połowie XIII w. Późnoromańska świątynia ma trzy nawy i wiele bocznych kaplic. Wnętrze było kilkakrotnie modernizowane. W XVII w. obiekt przejęli barnabici i zgodnie z barokową modą postawili nowy nietypowy ołtarz. Dzieło Lorenzo Mattiellego w bardzo plastyczny sposób przedstawia upadek aniołów.

W latach 1631–1784 pod małym kościołem pochowanych zostało około 4 tys. osób, a w krypcie dworacy i szlachta, która chciała pozostać „blisko" dworu cesarskiego… Z czasem, gdy w krypcie zrobiło się ciasno, drewniane trumny rozebrano i spalono, a kości przysypano piaskiem i ziemią. Zabieg kilkakrotnie powtórzono i poziom krypty podniósł się o około 1,5 m. Małą nekropolię zamknięto w XVIII w. Dzisiaj największą atrakcją krypty są zmumifikowane ciała.

Barokowy ołtarz kościoła św. Michała przedstawia upadek aniołów (w głębi zdjęcia po lewej). Wieża XIII-wiecznej świątynii była wielokrotnie przebudowywana.

Najsłynniejszym nieboszczykiem jest Pietro Metastasio, twórca librett do oper Mozarta. Jednak najbardziej przerażają zwłoki kobiety, która zmarła na opuchliznę wodną, będąc w ciąży. Pod skórą brzucha widoczny jest kształt dziecka.

Pozbawiony ozdób gmach przy placu to Looshaus [#i], siedziba banku Raiffeisen. Budynek wzniesiony w latach 1910–1911 przez Adolfa Loosa wywołał falę protestów i krytyki z powodu skromnej elewacji. Szybko nazywano go „domem bez brwi". Aby nieco załagodzić sytuację, architekt poszedł na kompromis. Zaprojektował skrzynki na kwiaty, aby nieco wypełnić ascetyczną przestrzeń. Ówczesna plotka głosiła, że cesarz Franciszek Józef I (♛ 1867–1916) kazał w Hofburgu zamontować żaluzje, aby nie musieć spoglądać na niecieszący oko budynek. ■

Kościół św. Michała (Michaelerkirche)
Michaelerplatz 1
wstęp wolny
U3 (Herrengasse)

Brama św. Michała

Brama (Michaelertor), prowadząca ze Starówki na dziedziniec Hofburga (➤42), jest częstym motywem akwareli i sztychów sprzedawanych na ulicach miasta.

Ukończona po czterech latach budowy w 1893 r. była najważniejszą bramą zamku aż do końca monarchii. Pod monumentalną kopułą o wysokości 54 m i średnicy 35 m znajdują się (po przeciwnych stronach) wejścia do Hiszpańskiej Szkoły Jazdy (patrz: Stallburg ➤49) i Apartamentów Cesarskich (➤50). Od strony Starówki bramę zdobią motywy dwunastu prac Herkulesa i dwie fontanny symbolizujące „Panowanie nad lądem" i „Panowanie nad wodą". Inskrypcja nad bramą przypomina fundatora bramy, Franciszka Józefa I. Przed bramą stoją fiakrzy zachęcający do przejażdżek popularną „turystyczną taksówką" – dorożką.

6 Dorotheergasse

Przy dawnej „ulicy farbiarzy" znajduje się dziś Muzeum Żydowskie, a także największy dom aukcyjny Austrii. Ulokowano go w budynkach XV-wiecznego klasztoru św. Doroty.

Muzeum Żydowskie mieści się od 1993 r. w pałacu Eskeles [#i] przy Dorotheergasse 11. Częste zmiany właścicieli pałacu stanowią dobry kontekst dla zrozumienia burzliwch losów społeczności żydowskiej w Wiedniu (patrz: Dawna dzielnica żydowska ➤136). Budynek był krótko w posiadaniu żydowskiego bankiera, Bernharda Eskelesa. W latach 1805–1807 wynajmowała tutaj mieszkanie wdowa po Mozarcie, Konstancja. Na początku XX w. działała tu słynna galeria Othmara Miethkego [#i]. Wystawiała m.in. Egona Schielego, Auguste'a Renoira, Vincenta van Gogha i Henri de Toulouse-Lautreca. W 1922 r. spadkobiercy Miethkego sprzedali pałac.

Muzeum Żydowskie oprócz stałej kolekcji prezentuje wystawy czasowe, organizuje interaktywne wycieczki, a także prowadzi bibliotekę. W gmachu znajduje się także księgarnia i kawiarenka, w której można spróbować specjałów koszernej kuchni.

Pod numerem 17 stoi pałac Dorotheum, efekt przebudowy budynków klasztoru św. Doroty. Od ponad 300 lat odbywają się w nim aukcje, dziś zaliczane do najbardziej ekskluzywnych. Patrz też: Dorotheum (➤241). ■

Muzeum Żydowskie (Jüdische Museum)
+43-1-5350431
www.jmw.at
nd.–pt. 10.00–18.00
6,50 € (4 €)
U1, U3 (Stephanplatz)
Buffet Trześniewski, Dorotheergasse 1 €€€ ➤209; *Aida, Singerstraße 1 [tanio]* ➤219

7 Nowy Rynek i Krypty Cesarskie

Neue Markt zorganizowano, gdy Hoher Markt w rzymskiej części Wiednia przestał wystarczać. Po poszerzeniu miasta konieczne było zorganizowanie nowego placu handlowego.

Na rynku handlowano ziarnem i mąką, występowali kuglarze, połykacze ognia i tancerze na linie. Wokół zaczęły z czasem wyrastać pałace arystokratów i eleganckie kamienice mieszczańskie. W jednej z nich w latach 1793–1798 mieszkał Joseph Haydn (patrz też: Muzeum Josepha Haydna ➤162). Skomponował tutaj hymn cesarski, który stał się niemieckim hymnem narodowym. Po przeciwnej stronie placu (pod numerem 9) mieszkał lekarz Leopold Auenbrugger, który uważany jest za pioniera nowoczesnej diagnostyki lekarskiej (patrz też: Medycyna przez duże „M" ➤168).

Fundatorką stojącego przy placu skromnego klasztoru kapucynów była cesarzowa Anna Tyrolska (♛ 1612–1618). W ołtarzu głównym jednonawowego kościoła halowego znajduje się obraz niemieckiego malarza Johanna Baumgartnera. W bocznej kaplicy złożono relikwie św. Marka d'Aviano, który zmarł tutaj pod koniec XVII w. Na zewnątrz świątyni dwie płaskorzeźby w niszach przedstawiają zejście wojsk odsieczowych ze wzgórz Lasku Wiedeńskiego (patrz: Wokół Wiednia ➤189) oraz ówczesny Wiedeń otoczony murami obronnymi.

Nagość postaci fontanny Donnera na Nowym Rynku zgorszyła cesarzową Marię Teresę.

Po prawej stronie klasztoru kapucynów znajduje się wejście do Krypt Cesarskich. W metalowych sarkofagach pochowanych jest tu 146 osób, w tym 12 cesarzy i 19 cesarzowych. Krypty sukcesywnie rozbudowywano do XX w., w miarę jak przybywało sarkofagów. W dwóch najstarszych i najskromniejszych grobach spoczywają fundatorzy kościoła i klasztoru: cesarz Maciej (1612–1619) i cesarzowa Anna. Największy, wspaniale zdobiony sarkofag (ważący ponad 10 ton) należy do Marii Teresy i męża. W krypcie, gdzie spoczywa cesarz Franciszek Józef I, jego żona Sisi i syn Rudolf, zawsze są świeże kwiaty. W ostatnim pomieszczeniu znajduje się sarkofag zmarłej w 1989 r. w Szwajcarii ostatniej cesarzowej Austrii, Zyty Burbon–Parmeńskiej. ■

Krypty Cesarskie (Kaisergruft)
Tegetthoffstraße 2
+43-1-5126853-16
www.kaisergruft.at
codz. 10.00–18.00
5 € (4 €)
U1, U3 (Stephanplatz)
D, 1, 2, Ring Tram (Oper)
Café Bräunerhof, Stallburggasse 2 €€€
➤215

Fontanna Donnera

Jedną z najpiękniejszych budowli tego typu w Wiedniu zamówiło miasto, czym rozpoczęło erę wystawnych zamówień publicznych.

Centralną postacią na cokole fontanny jest Roztropność (rzymska bogini Providentia), która trzyma medalion z głową o dwóch twarzach należącą do boga Janusa. Czasy manieryzmu i wczesnego baroku łatwo rozpoznać po rozbudowanych metaforach i alegoriach. Figury na obrzeżu fontanny symbolizują rzeki. Dwie męskie postacie to rzeki Górnej Austrii – Traun (młodzieniec z trójzębem i „wygłaskanymi" pośladkami) i Enns (starzec z wiosłem opierający się na skale). Dwie kobiece figury symbolizują rzeki Dolnej Austrii – Ybbs (młoda i piękna nimfa z obfitym biustem trzymająca dzban) i graniczną March (dojrzała kobieta opierająca się na reliefie bitewnym). Fontanna powstała na wzór rzymskiej Fontanny Czterech Rzek na Piazza Navona. Poruszona nagością postaci cesarzowa Maria Teresa wydała polecenie, aby „bezeceństwo usunąć". Władze miasta posłuchały, jednak 31 lat później, już po śmierci cesarzowej, monument ustawiono z powrotem.

8 Hotel Sacher

W Wiedniu mówi się, że „sypiała w nim cała Austria". Założycielem hotelu był syn twórcy legendarnego tortu, gastronom Eduard Sacher. Wizytówką hotelu nadal jest słodki rarytas, co potwierdził… wyrok sądu!

Od 1876 r. Sacher pozostaje jednym z najświetniejszych adresów miasta. Tutaj przy wykwintnych posiłkach elita dyskutuje o sztuce i polityce. Nocują tu głowy państw i gwiazdy srebrnego ekranu. Bywali tu niemal wszyscy: od koronowanych głów (Edward VIII czy Elżbieta II), poprzez polityków i dyplomatów (John F.Kennedy, Kofi Annan czy Indira Gandhi) po artystów (m.in. Herbert von Karajan, Plácido Domingo czy José Carreras). Niegdyś po spektaklach w Operze (➤31) dystyngowani panowie znikali w towarzystwie dziewcząt z baletu w dyskretnych hotelowych *séparées*…

Najsłynniejsza właścicielka hotelu, Anna Sacher [#i], która po śmierci męża przez prawie pół wieku sama prowadziła interes, lubiła w towarzystwie pokazywać się z cygarem i francuskim buldogiem. W jednej z gablot przy recepcji można obejrzeć obrus z wyhaftowanymi przez nią podpisami prominentnych gości hotelu. Lista nieprzerwanie się wydłuża, co unaocznia hotelowa księga i bogata galeria fotografii w jednym z pomieszczeń na parterze.

Hotel przyciąga gwiazdy filmu i niejednokrotnie stawał się natchnieniem dla filmowców. Tutaj, w głowie brytyjskiego oficera i pisarza, Grahama Greene'a, zrodził się pomysł na scenariusz „Trzeciego Człowieka", a w hotelowym foyer Romy Schneider dostała angaż do roli Sisi w filmie o słynnej cesarzowej. Jej podobieństwo do popiersia cesarzowej zauważył reżyser Ernst Marischka. Niecodzienną „konferencję pokojową" urządzili w Sacherze John Lennon i Yoko Ono. W akcie pacyfistycznego sprzeciwu wobec wojny w Wietnami przyjęli dziennikarzy w łóżku swego apartamentu.

Hotel Sacher gościł sławy z całego świata, m.in. Johna Lennona z Yoko Ono.

Zgodnie z tradycją wszystkie suity hotelowe nazywane są od tytułów oper i ich autorów. Można zatem przenocować w pokoju „Rigoletto", „La Traviatta", „Carmen" czy „Leonard Bernstein". Hotel nadal jest interesem rodzinnym, choć nie należy już do spadkobierców Anny Sacher. ■

Hotel Sacher
Philharmonikerstraße 4
+43-1-514560
www.sacher.com
U1, U2, U4 (Karlsplatz)
D, 1, 2, 62, Ring Tram (Oper)

Ring: okolice Opery

1:15 000

1 Wiedeńska Opera Narodowa ➤31
2 Dom Artystów ➤33
3 Towarzystwo Muzyczne ➤34
4 Muzeum Historii Miasta Wiednia ➤36
5 Kościół św. Karola Boromeusza ➤37
6 Uniwersytet Techniczny ➤38
7 Pawilony Ottona Wagnera ➤39
8 Secesja ➤40
9 Akademia Sztuk Pięknych ➤41

Podziemny Wiedeń

Sami wiedeńczycy często nie zdają sobie sprawy, że pod ich stopami rozciąga się wielopoziomowy, rozległy labirynt. W plątaninie kanałów pod Karlsplatz nakręcono m.in. „Trzeciego człowieka" z Orsonem Wellesem.

Współczesny gmach Wiedeńskiej Opery to owoc powojennej odbudowy.

Śmiało można powiedzieć, że w wielu miejscach stolica Austrii jest równie wysoka jak głęboka. Ponieważ jeszcze nie wszystkie podziemne przestrzenie zostały zbadane i sprawdzone pod względem bezpieczeństwa, po mieście krążą legendy o ponurych lochach i tajemniczych przejściach, łączących np. Hofburg (➤42) z pałacem Schönbrunn (➤124). Fakt jest, że do niedawna istniały podziemne korytarze, które służyć miały jako drogi ewakuacyjne dla mieszkańców. Labirynt piwnic i korytarzy stworzony został przed oblężeniem tureckim w 1529 r. Orientowano się w nim dzięki malowanym na ścianach znakom, które jeszcze dzisiaj są widoczne. Pod ziemią ukryte są także cysterny na wodę i podziemne magazyny (największe z nich mają powierzchnię hal dworcowych, czyli 200–500 m^2), które wykorzystywano jako schrony w czasie II wojny światowej. W centrum podziemnego miasta znajdują się piwnice Biblioteki Narodowej wypełnione milionami tomów.

Podziemnych ciekawostek jest oczywiście więcej: wielokondygnacyjne piwnice, stare schrony przeciwlotnicze, bunkry, depozyty muzealne i bankowe, kościelne i klasztorne krypty, ruiny Vindobony, podziemne linie ciepłownicze, tunele metra, parkingi i przede wszystkim – kanały. Mają długość ponad 2,3 tys. km i dziennie płynie nimi 0,5 mln m^3 ścieków i wód opadowych do oczyszczalni przy Simmeringer Hauptstraße. Do dziś zdarzają się zaskakujące historie związane z podziemnym labiryntem. Latem 2008 r. korzenie kilkumetrowego drzewa przebiły prawdopodobnie sklepienie jednego z kanałów.

Drzewo zapadłosię pod ziemię niemal w całości i spowodowało parogodzinne zamknięcie ruchu tramwajowego na Ringu (➤58). Co zaskakujące, nie podano do publicznej wiadomości ostatecznej przyczyny zawalenia się kanału.

Fascynujące, ale dostępne tylko dla wybranych, są trzykondygnacyjne piwnice pod pałacem Hofburg (➤42)**.** W gąszczu rupieci znajdują się gipsowe pomniki, kilkusetlitrowe beczki na wino, stare kandelabry i szafy wypełnione dokumentami. Podziemnymi korytarzami nadal można przejść z Hofburga do Rządowego Bunkra pod koszarami przy Stiftgasse i do Urzędu Kanclerskiego. Korytarz słynny jest także przez swój związek z zabójstwem kanclerza Engelberta Dollfussa w 1934 r. Podziemne przejścia posiadają Opera (➤31), Teatr Zamkowy (➤65), MuseumsQuartier (➤56) i Krypta Kapucynów.

Nad funkcjonowaniem „wnętrzności Wiednia" czuwa ok. 400 osób z magistratu – „duchów podziemi". Duchami na przełomie XIX i XX w. nazywano też nielegalnych mieszkańców kanałów i schronów. Pozbyto się ich dopiero w 1934 r. Specjalna brygada funkcjonariuszy miała regularnie kontrolować podziemne zakamarki. Dzisiaj problem nie jest tak poważny, gdyż o wiele trudniej do podziemi jest się dostać, a miasto troszczy się o bezdomnych za pomocą wielu instytucji.

Kanały wielokrotnie stanowiły też scenerię dla filmowych produkcji: „Trzeciego człowieka" z 1949 r., „Piątego muszkietera" z 1979 r. oraz popularnych seriali kryminalnych „Kottan ermittelt" i „Komisarz Rex". Mistrzowsko nakręcone sceny „Trzeciego człowieka" spopularyzowały podziemny Wiedeń na całym świecie do tego stopnia, że wielu turystów przyjeżdża do miasta właśnie po to, aby tropem bohatera przekradać się pod powierzchnią wiedeńskich ulic. Sztuka ta może się udać w trakcie zorganizowanego zwiedzania kanałów (patrz: Podziemna trasa kanałami ➤35). ■

Bal w Operze

Opernball to najbardziej renomowany bal sezonu karnawałowego. Elitarność imprezy prowokuje demonstracje, które od 1968 r. odbywają się pod Operą. Niekiedy dochodzi nawet do zamieszek.

Bal odbywa się zawsze w ostatni czwartekkarnawału(➤246).Jesttowydarzenie z życia wyższych sfer. Bawi się na nim zamożna śmietanka towarzyska z całego świata. Przybywają politycy, dygnitarze, wielcy biznesu, a także artyści i ci, których stać na wejściówkę za 230 euro lub lożę za, bagatela, 17 tys. euro!

Bezpośrednio po hymnie Europy rozbrzmiewa polonez, a potem tradycyjne hasło: „wszyscy do walca". Trwający do piątej rano bal otwiera 170 par. Tu „debiutują" towarzysko panny z zamożnych domów w wieku 17–24 lat (dlatego Opernball zwany jest też „balem debiutantek"). Dawniej „debiutantka" swoją obecnością na balu sygnalizowała gotowość do zamążpójścia. Dziewczęta noszą białe długie suknie i białe rękawiczki, na głowach mają małe korony, a w prawej dłoni trzymają zaś bukiecik kwiatów. Mężczyźni obowiązkowo zakładają czarne fraki. Jednocześnie przed Operą trwa demonstracja przeciwników wystawności balu i rozrzutności organizatorów. Często musi interweniować policja.

Obiekty na trasie wycieczki znajdują się na tyle blisko siebie, że wystarczy dostać się na Karlsplatz i dalej zwiedzać pieszo. Pod placem krzyżują się trzy linie metra: zielona, fioletowa i czerwona. Można też wybrać tramwaje (1 i 62), autobusy (59A i 4A).

Przejście całej trasy bez zwiedzania wnętrz zajmuje ok. 1,5 godz. Zwiedzanie wszystkich wnętrz potrwa nawet cały dzień. Przystanek na posiłek warto zrobić na Naschmarkt (➤245, duży wybór lokali serwujących dania kuchni narodowych), a na kawę wybrać się do Café Museum (➤216).

W lipcowe wieczory po zmroku można skorzystać z kulturalnej oferty miasta – Kina pod Gwiazdami [#i] (Kino unter Sternen) na Karlsplatz. Na pokazy filmów niemych i austriackiej klasyki wstęp jest wolny. Pokazom towarzyszom spotkania z twórcami.

1 Wiedeńska Opera Narodowa

W „pierwszym domu na Ringu" mieści się najważniejsza scena operowa Austrii i jedna z najsłynniejszych na świecie. Wiedeńska Opera została zainaugurowana 25 maja 1869 r. „Don Juanem" Mozarta.

Wejściówka do Wiedeńskiej Opery Narodowej kosztuje tyle, co… filiżanka kawy.

Historia neorenesansowego budynku Opery zaczęła się tragicznie, gdyż obydwaj architekci, Eduard van der Nüll i August Sicard von Sicardsburg, nie dożyli jego otwarcia. Z powodu nieustającej krytyki van der Nüll popełnił samobójstwo, a niecałe trzy miesiące później na atak serca zmarł Sicardsburg. Wojny światowe nie obeszły się z Operą łaskawie. 12 marca 1945 r. Amerykańscy lotnicy pomyłkowo zbombardowali jej gmach. Budynek został niemal doszczętnie zniszczony (ocalał tylko front). Odbudowa trwała 10 lat. 5 listopada 1955 r. ze sceny zabrzmiały ponownie arie „Fidelia" Beethovena, czym rozpoczął się niczym niezakłócony okres prosperity narodowej sceny. W Oprzez grają słynni Filharmonicy Wiedeńscy (➤246).

Każdego wieczoru wystawiany jest inny spektakl. Repertuar obejmuje, jak za czasów cesarskich, dwa gatunki: operę i balet. Jedynym wyjątkiem jest Sylwestrowy wieczór, gdy wystawia się operetkę Johanna Straussa Syna (➤106) – „Zemsta nietoperza". W sezonie wystawianych jest średnio 65 tytułów, w tym 5–7 premier. Latem, gdy pracują ekipy remontowe i sprzątające, gmach jest zamknięty dla widzów.

Opera posiada 1,7 tys. miejsc siedzących i aż 560 miejsc stojących. Wejściówki można dostać za 3–4 €, co czyni Operę „najbardziej demokratyczną" sceną Europy, gdyż w cenie filiżanki kawy można zobaczyć wspaniałe spektakle i usłyszeć arie śpiewane przez największych artystów. Dla zainteresowanych podpowiedź: najlepsze miejsca (ze względu na widoczność i akustykę) sąmiejscami stojącymi – pośrodku na

W repertuarze Wiedeńskiej Opery znajdują się także tytuły przeznaczone dla dzieci.

galerii w drugim rzędzie w okolicach numerów 36 i 37.

Opera przygotowuje dla najmłodszych specjalne spektakle, które przeżywają istne oblężenie. Przedstawienia dla dzieci odbywają się pod namiotem w logii Opery, a aktorzy, zamiast na scenie, grają wśród młodych widzów. Do tradycji należy także dekorowanie Opery tysiącami kwiatów dzień po Balu. Dla 3,5 tys. dziesięciolatków grany jest wtedy godzinny spektakl według „Czarodziejskiego fletu" Mozarta (wstęp bezpłatny, choć wymagana jest rezerwacja). ■

Wiedeńska Opera Narodowa (Wiener Staatsoper)

- *Opernring 2*
- *+43-1-51444-2250*
- *zwiedzanie: 6,5 € (5,5 €)*
- *www.staatsoper.at*
- *U1, U2, U3 (Karlsplatz)*

Królowie walca, czyli dynastia Straussów

Walc początkowo budził opory. Następca eleganckiego, ale sztywnego menueta szokował tempem i bliskością tańczących. Uważano go wręcz za taniec nieprzyzwoity.

Początkowo walca tańczono tylko na przedmieściach. Dopiero dzięki Johannowi Straussowi Ojcu trafił na salony dworskie (stał się „Hoffähig" [#i]), podbijając Wiedeń, a po Kongresie Wiedeńskim – cały świat. Dzisiaj nazwisko Strauss kojarzy się z legendarnymi kompozytorami walców i operetek. Genialnych muzyków było dwóch – ojciec i syn, obydwaj noszący imię Johann. Dwaj inni bracia to Josef i Eduard (➤140).

Johann Strauss Ojciec (1804–1849) był synem właściciela lokalu gastronomicznego z Leopoldstadt (➤136). Wbrew woli rodziców, którzy widzieli w nim przyszłego introligatora, dzięki sponsorom uczył się gry na skrzypcach i poznawał teorię muzyki. Był członkiem kapeli Josefa Lannera, ale opuścił ją, aby założyć własną orkiestrę. W 1835 r. otrzymał zaszczytną funkcję Dyrektora Bali Dworskich (niem. Hofbalmusikdirektor).

Dorobek Straussa Ojca obejmuje ponad 250 kompozycji. Najsłynniejsza z nich to „Marsz Radecky'ego", grany tradycyjnie na zakończenie koncertu noworocznego (➤246). Prawdziwą dumą ojca okazał się jednak syn, który rozsławił rodzinę na całym świecie (patrz: Johann Strauss Syn ➤106).

Wiedeńska Opera – „pierwszy dom na Ringu" – niezmiennie przyciąga tłumy turystów.

- *62 (Karlsplatz); D, 1, Ring Tram (Oper)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *kiełbaskarnia Würstelstand Albertina, Augustinerstraße I [tanio] ➤210; kawiarnia Sacher, Philharmonikerstraße 4 €€€ ➤221*
- *w ramach codziennych spektakli dla dzieci przewiduje się pulę kilkudziesięciu biletów (cena: ok. 15 €)*

2 Dom Artystów

Dom powstał w 1868 r. dla najstarszego austriackiego towarzystwa artystycznego Künstlerhaus według projektu Augusta Webera. Architekt wzorował się na włoskich willach renesansowych.

Gmach jest dzisiaj nowoczesnym centrum ekspozycyjnym dla dużych wystaw malarskich czy rzeźbiarskich. Jest to możliwe dzięki późniejszym rozbudowom (m.in. bocznych skrzydeł willi) Od 1947 r. znajduje się tu niezależne kino prezentujące wyszukany repertuar w jednej z najpiękniejszych kinowych sal miasta. Co roku w ramach festiwalu filmowego Viennale (➤250) można oglądać obrazy z całego świata. W budynku znajduje się także siedziba teatru, kawiarni i restauracji.

Do stowarzyszenia Künstlerhaus należy aktualnie ok. 500 artystów reprezentujących różne dziedziny sztuki, a instytucja służy zarówno twórcom, jak i odbiorcom.

W 1897 r. miały miejsce spory, które doprowadziły do rewolucji w austriackiej sztuce. W stowarzyszeniu artystów doszło do rozłamu, po którym zwolennicy nowoczesności założyli słynną Secesję (➤40). ■

Dom Artystów (Künstlerhaus)

- *Karlsplatz 5*
- *+43-1-5879663*
- *www.k-haus.at*
- *U1,U2,U4 (Karlsplatz)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*

3 Towarzystwo Muzyczne

Ze Złotej Sali [#i] Towarzystwa Muzycznego na cały świat transmitowany jest Koncert Noworoczny Filharmoników Wiedeńskich. XIX-wieczna sala uważana jest za jedno z najlepszych audytoriów Europy.

Towarzystwo Muzyczne szczyci się pięknym audytorium – Złotą Salą.

Pierwsza profesjonalna sala koncertowa dla 700 słuchaczy powstała dzięki staraniom członków Towarzystwa w 1831 r. Wkrótce jednak okazała się za ciasna dla rosnącej liczby amatorów muzyki. Z ogromną radością przywitano wtedy decyzję cesarza o przekazaniu działki pod budowę nowej sali – vis-à-vis kościoła św. Karola Boromeusza (➤37). Architektem mianowano Duńczyka Theopila von Hansena (1813–1891), który długie lata studiował i mieszkał w Atenach. Inspiracje klasyczną Grecją są wyraźnie widoczne w elewacji budynku. Pełno tutaj greckich reminiscencji, np. tympanon zdobi wizerunek Orfeusza. Wewnątrz znajdują się kariatydy, jońskie kolumny i plafony ze spoglądającymi na widzów muzami. Sam von Hansen mówił o swym stylu „grecki renesans". Budynek zawierający dwie sale koncertowe ukończono w ciągu zaledwie trzech lat (1870 r.).

Za datę powstania Towarzystwa przyjmuje się 1812 r. Jego założyciel, Joseph von Sonnleitner, przeznaczył dochód z dwóch pierwszych koncertów na kapitał założycielski towarzystwa. Wykonano wtedy oratorium Georga Friedricha Händla. Za najważniejszy cel Towarzystwa uważano popularyzację wszelkich gatunków muzyki i dlatego siedem lat później założono Konserwatorium – pierwszą publiczną szkołę dla muzyków. Uczniami zostało 12 dziewcząt i 12 chłopców z chóru Antonio Salieriego (włoskiego kompozytora przedstawionego jako konkurent Mozarta w „Amadeuszu" Miloša Formana). Wkrótce Konserwatorium kształciło ponad tysiąc studentów.

Dziś w ośmiu salach i dwóch audytoriach odbywają się koncerty, odczyty i spotkania. Od 1989 r. realizowany jest także specjalny program, który przybliża dzieciom i młodzieży klasyczny repertuar. Dla uczestników od 3 do 19 lat organizowane są spotkania z kompozytorami, dyrygentami, solistami oraz warsztaty umożliwiające aktywną współpracę pomiędzy słuchaczami a artystami. Zobacz też: Towarzystwo Muzyczne (➤225) ■

Towarzystwo Muzyczne (Musikverein)
- *Bösendorferstraße 12*
- *+43-1-5058190*
- *www.musikverein.at*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*

Styl budynku Towarzystwa Muzycznego określany jest mianem „greckiego renesansu".

Podziemna trasa kanałami

Nic nie przygotowało twórców filmu na tak długą karierę ich dzieła. „Trzeci człowiek" [#i], dreszczowiec z Orsonem Wellesem, wyświetlany jest w kinach do dzisiaj.

Od premiery minęło 50 lat! Klasyk kina światowego i najlepszy brytyjski film XX w. nadał wiedeńskim kanałom rangę obowiązkowej atrakcji miasta. Sceny ucieczki głównego bohatera, Harry'ego Lime'a, przez podziemia zostały nakręcone z takim mistrzostwem, że niemal każdy po obejrzeniu chce zobaczyć oryginalne miejsca. Film obejrzeć można trzy razy w tygodniu w wiedeńskim Burg Kino przy Opernring 19.

W podziemnym programie duża część zwiedzania poświęcona jest aktualnym problemom i wyzwaniom stojących przed dzielnymi pracownikami kanalizacji. Kanały ogląda się wpierw na ekranie, a dopiero potem schodzi się na dół, by odwiedzić małą ich część. Uwaga! To nie jest wycieczka dla wrażliwych nosów i eleganckich butów.

Ślady filmowej historii znajdują się także w poświęconym filmowi muzeum. Muzeum Trzeciego Człowieka [#i] posiada ponad 1 tys. eksponatów, wśród których znajduje się oryginalna cytra, na której wirtuoz Anton Karas zagrał muzykę do filmu. Charakterystyczny motyw traktowany jest w kinematografii niczym nieoficjalny hymn Austrii.

Muzeum Trzeciego Człowieka (Dritte Mann Museum)
- *Preßgasse 25*
- *www.3mpc.net*
- *sb. 14.00–18.00*
- *7,50 € (6 €)*
- *U4 (Kettenbrückengasse)*

Wycieczka śladami „Trzeciego Człowieka" („Dritte Mann" Tour – Im Kanal)
- *wejście: Karlsplatz; wyjście: Esperantopark*
- *+43-1-4000-3033 (rezerwacja telefoniczna wysoce wskazana)*
- *www.drittemanntour.at*
- *V–X: czw.–nd. 10.00–22.00*
- *8 € (5,5 €) – ważna jest bardzo dobra znajomość jęz. ang. lub niem., aby właściwie zrozumieć przewodnika i ciekawie spędzić 45 min.*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*
- *istnieje możliwość odbycia spaceru śladami filmowego bohatera – spacery odbywają się nieregularnie (szczegóły: www.drittemanntour.at)*

W bogatych zbiorach Muzeum Historii Miasta Wiednia znajdują się m.in. obrazy pędzla Gustawa Klimta i witraże z Katedry św. Szczepana (➤14).

4 Muzeum Historii Miasta Wiednia

W niepozornym budynku z połowy XX w. znajduje się fascynująca kolekcja eksponatów prezentujących 20 wieków historii miasta. Na trzech kondygnacjach czekają dzieła sztuki od zarania dziejów Wiednia po współczesność.

Do najstarszych eksponatów należą archeologiczne znaleziska z rzymskiej Vindobony. W muzeum znajdują się także oryginalne witraże i rzeźby z katedry św. Szczepana (➤14), broń i zbroja z miejskiej zbrojowni, pamiątki odsieczy wiedeńskiej (➤193), stare plany i ryciny dawnego Wiednia, prezentujące rozwój miasta od średniowiecznej mieściny po cesarską metropolię. Duże wrażenie robią wielkie makiety prezentujące przebudowę Wiednia w XIX w. (pokazują zarówno miasto w obrębie murów obronnych, jak i po ich wyburzeniu).

W salach ekspozycyjnych zobaczyć także można odtworzone wnętrze mieszkania dramatopisarza i prozaika, Franciszka Grillparzera. Dodatkowo podziwiać można salon z miejskiego pałacu, a nawet pokój z kominkiem, przed którym spędzał całe godziny architekt Adolf Loos. Na ścianach muzeum wiszą dzieła takich mistrzów, jak Egon Schiele czy Gustav Klimt. Całość uzupełniają wyszukane meble z różnych epok i czasowo prezentowane eksponaty specjalne. ■

Muzeum Historii Miasta Wiednia (Wien Museum)

- *Karlsplatz 4*
- *+43-1-5058747-0*
- *www.wienmuseum.at*
- *wt.–nd. 10.00–18.00*
- *6 € (3 €); na wystawy czasowe (na parterze muzeum) trzeba kupić dodatkowy bilet; nd. – wstęp wolny na ekspozycje stałe*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*
- *Rosenberger, Maysedergasse 2* ➤205

Kościół św. Karola Boromeusza zaliczany jest do najwybitniejszych osiągnięć baroku na świecie. Oczko wodne przy świątyni zdobi rzeźba Henry'ego Moore'a.

5 Kościół św. Karola Boromeusza

To największy i najpiękniejszy barokowy kościół Wiednia. Wzniesiono go po epidemii dżumy w 1713 r. Budowlę przyrzekł postawić cesarz Karol VI Habsburg, a patronem świątyni został biskup Mediolanu Karol Boromeusz.

Imponujący wygląd kościół zawdzięcza kombinacji różnorodnych elementów architektonicznych. Część centralna wzorowana jest na greckiej świątyni, triumfalne kolumny nawiązują do rzymskiej kolumny Trajana, a kampanile po bokach wzniesiono w stylu włoskiego baroku. W tympanonie nad wejściem widnieją sceny z czasów epidemii dżumy i widok na ówczesny Wiedeń. Powyżej stoi postać patrona świątyni. Św. Karol Boromeusz wsławił się tym, że w czasie epidemii dżumy w 1576 r. zajmował się chorymi i konającymi, a także nakazywał otwierać spichlerze i rozdawać żywność ubogim. W przykościelnym muzeum Boromeusza można oglądać liczne przedmioty liturgiczne związane z patronem.

Dwa anioły przy wejściu symbolizują stary i nowy testament. Portyk flankują dwie 33-metrowe kolumny przedstawiające życie patrona. Świątynię wzniesiono na planie elipsy z ramionami krzyża. Kopułę kościoła o średnicy 25 m i powierzchni 1250 m² zdobi fresk Michaela Rottmayera [#i]. Dzieło w ramach trzech grup figuralnych przedstawia Wiarę, Nadzieję i Miłość. Ołtarz główny prezentuje wniebowzięcie św. Karola Boromousza.

Konkurs na projekt świątyni wygrał Johann Bernhard Fischer von Erlach, dla którego była to najważniejsza budowla sakralna w karierze. Budowę trwającą ponad 30 lat ukończył dopiero syn von Erlacha, Joseph Emanuel, w 1737 r. Była ona finansowana przez wszystkie kraje koronne (czyli

terytoria składowe Monarchii Austro-Węgierskiej) oraz Hiszpanię i Niderlandy. Na miejsce budowy cesarz wyznaczył areał pomiędzy swymi ulubionymi pałacami: tzw. Favoritą [#i] (przy Favoritenstraße) a Hofburgiem (➤42).

Plac przed kościołem, przebudowany w latach 70. XX w., zdobi spore oczko wodne, w którym pięknie odbija się elewacja świątyni. Na małej wysepce ustawiono w 1978 r. rzeźbę „Hill Arches" – prezent dla miasta od angielskiego artysty Henry'ego Moore'a. ■

Kościół św. Karola Boromeusza (Karl-Borromäus-Kirche; Karlskirche)
- *Kreuzherrengasse 1*
- *+43-1-5056294*
- *www.karlskirche.at*
- *pn.–sb. 9.00–18.00; niedziele i święta 12.00–18.00 (godziny zmieniają się w związku z przedłużającym się remontem generalnym wnętrza)*
- *6 € (4 €)*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz – wyjście od Opery)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*

6 Uniwersytet Techniczny

Była to trzecia, po paryskiej i praskiej, politechnika w Europie, ale pierwsza tego typu finansowana przez państwo. W 1872 r. Instytut Politechniczny otrzymał rangę szkoły wyższej, a od 1919 r. mogły tutaj studiować także kobiety.

Rzeźby przy Uniwersytecie Technicznym przedstawiają znanych konstruktorów.

Uczelnia od 1814 r. mieści się w pałacu Sina. Gmach przez kolejne lata był intensywnie rozbudowywany. Na elewacji budynku od strony kościoła św. Karola Boromeusza (➤37) znajdują się dwie tablice pamiątkowe. Jedna z nich informuje, że uczyli się tutaj bracia Strauss (➤140). Strauss Ojciec nie chciał, aby synowie poszli w jego ślady i zostali muzykami – wolał wysłać ich do uczelni technicznej. Druga tablica przypomina, że na istniejącym niegdyś w tym miejscu cmentarzu został pochowany Antonio Vivaldi, który zmarł w Wiedniu 28 lipca 1741 r. Przed frontem budynku ustawione są popiersia znanych profesorów, a w przylegającym parku stoją pomniki wynalazców i konstruktorów, m.in. Viktora Kaplana (wynalazcy turbiny wodnej), Josefa Ressela (wynalazcy śruby okrętowej) i Josefa Maderspergera, który znacząco ulepszył maszynę do szycia. ■

Uniwersytet Techniczny (Technische Universität)
- *Karlsplatz 13*
- *+43-1-58801-0*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*

Secesyjne pawilony Ottona Wagnera mieszczą niewielkie muzeum i popularny klub.

7 Pawilony Ottona Wagnera

Pawilony to doskonały przykład wiedeńskiej secesji oraz imponującego połączenia techniki budowlanej z bogatą ornamentyką. Wyeksponowany żelazny szkielet konstrukcji jest jednocześnie elementem dekoracyjnym.

Pawilony były niegdyś stacjami kolejki miejskiej, która łączyła Heiligenstadt z Hütteldorfem (dzisiejsza trasa linii metra U4). Stacje, wybudowane w 1898 r., były absolutną rewolucją architektoniczną i przykładem doskonałej symbiozy funkcjonalności z estetyką. Techniczne przeznaczenie obiektu nie przeszkodziło architektowi w nadaniu pawilonom walorów modernistycznej wizytówki Wiednia. Wagner, wizjoner i wielki budowniczy miasta (patrz też: Willa Wagner I i Wagner II ➤198), polecił pomalować metalowe i drewniane elementy jabłkową zielenią – kolorem sygnalizatorów kolejki, i uzupełnić swym ulubionym motywem złotych stylizowanych słoneczników. Elewację wykonano z marmurowych płyt.

W latach 60. XX w., gdy zapadła decyzja o przebudowie placu w związku z powstaniem metra, pawilony zostały zlikwidowane. Dzięki licznym protestom ustawiono je ponownie w 1977 r., ale nadano im nową rolę. W jednym z nich znajduje się ekspozycja poświęcona Ottonowi Wagnerowi, a w drugim chętnie uczęszczany przez młodych ludzi Club U. ■

Pawilony Ottona Wagnera (Otto Wagner Pavillon Karlsplatz)
- *Karlsplatz*
- *+43-1-5058747-85177*
- *IV–X: 9.00–18.00 (pn. – nieczynne)*
- *2 € (1 €)*
- *U1, U2, U4 (Karlsplatz – wyjście od Opery)*
- *59A i 4A (Karlsplatz)*
- *1, 62 (Karlsplatz)*

Stateczny gmach Secesji wewnątrz tętni życiem: wypełnia go sztuka nowoczesna.

8 Secesja

Wiedeńczycy nazywają gmach Secesji „złotą główką kapusty", gdyż wieńcząca budynek wielka kula ozdobiona jest trzema tysiącami pozłacanych laurowych liści. Secesję umieszczono na rewersie 50-centowej monety euro.

Budynek zaprojektował uczeń Ottona Wagnera, Joseph Maria Olbrich. Gmach oddano do użytku w 1898 r., po 10-miesięcznym okresie planowania i zaledwie półrocznej budowie. Pomnik przed wejściem, wykonany przez Arthura Strassera, przedstawia Marka Antoniusza w rydwanie ciągniętym przez lwa i panterę. Monument powstał na paryską Wystawę Światową w 1900 r. Napis nad wejściem do budynku – „Czasowi sztuka, a sztuce wolność" – pozostaje do dziś głównym hasłem programowym secesjonistów. Członkami stowarzyszenia jest dziś kilkuset artystów.

Stowarzyszenie Wiener Secession [#i] **powstało w Wiedniu 3 kwietnia 1897 r.** na wzór o parę lat starszych towarzystw secesyjnych Berlina i Monachium. Założyło je 19 artystów pod przewodnictwem Gustawa Klimta, którzy opuścili konserwatywnie myślących kolegów z Künstlerhaus (patrz: Dom Artystów ➤ 33). Wiedeńskiej publiczności oddano ogromną przysługę – została zaznajomiona z najnowszymi ówczesnymi trendami artystycznymi. Pomysł uwolnienia sztuki ze starych ram przyjął się dobrze, a Secesja pozostaje najstarszym obiektem wystawowym miasta poświęconym tylko i wyłącznie sztuce nowoczesnej. Na powierzchni 1 tys. m^2 w ramach ok. 20 wystaw rocznie prezentowane są ekspozycje i instalacje artystyczne, a program wzbogacają liczne odczyty, dyskusje i sympozja.

Na potrzeby wystawy w Secesji powstało w 1902 r. jedno z najważniejszych dzieł Gustawa Klimta. „Fryz Beethovena" przedstawia alegoryczne sceny do 9. symfonii Mistrza z Bonn. Mający ok. 30 m długości i 2 m szerokości fresk prezentowany jest w ramach ekspozycji stałej. ■

Secesja (Secession)
Friedrichstraße 12
+43-1-5875307
www.secession.at
wt.–nd. 10.00–18.00
8,50 € (5 €)
U1, U2, U4 (Karlsplatz)
59A i 4A (Karlsplatz)
1, 62 (Karlsplatz)
Café Museum, Operngasse 7 ➤ 205
zwiedzanie z przewodnikiem: sb. 15.00 i nd. 11.00

9 Akademia Sztuk Pięknych

Akademia posiada bogaty zbiór obrazów malarzy niemieckich, flamandzkich, włoskich i hiszpańskich. Największym skarbem kolekcji jest bez wątpienia tryptyk Hieronima Boscha „Sąd Ostateczny" [#i].

Jedna z najstarszych uczelni artystycznych Europy założona została jako prywatna akademia Petera Strudla (1660–1714). Malarz wzorował się na rzymskiej Akademii di San Luca. W 1772 r. uczelnia stała się częścią zrzeszenia w ramach jednej akademii, a wiek później uzyskała status szkoły wyższej. Siedzibę uczelni, dzieło Teofila von Hansena, wzorowano na stylu włoskiego renesansu. Gmach oddano do użytku 3 kwietnia 1877 r. w obecności cesarza Franciszka Józefa I (♛ 1848–1916). Przed budynkiem znajduje się pomnik niemieckiego poety i filozofa Friedricha Schillera, a po drugiej stronie Ringu uwieczniono Johanna Wolfganga Goethego.

Zbiory Akademii liczą ok. 250 obrazów od XIV do XIX w. Można tu oglądać dzieła takich mistrzów, jak Hieronim Bosch, Lucas Cranach, Rembrandt van Rijn, Peter Paul Rubens, Tycjan czy Bartolomé Esteban Murillo. Uzupełnieniem kolekcji jest bogaty gabinet miedziorytów, linorytów i drzeworytów (Kupferstichkabinett [#i]). Zbiory studyjne, zgromadzone w budynku Akademiehof, dostępne są jedynie pracownikom naukowym, podobnie jak Glyptoteka Akademii – bogaty zbiór kopii, najczęściej gipsowych, słynnych rzeźb świata antycznego i późniejszych. ■

Studenci Akademii Sztuk Pięknych dbają o to, by przy Schillerplatz nie było nudno.

Akademia Sztuk Pięknych (Akademie der bildenden Künste)
Schillerplatz 3
www.akademiegalerie.at
wt.–nd. 10.00–18.00
U1, U2, U4 (Karlsplatz)
59A i 4A (Karlsplatz)
1, 62 (Karlsplatz)

Hofburg i muzea

1:10 000

1 Ogród Zamkowy ➤45
2 Albertina ➤46
3 Plac Józefa ➤47
4 Stallburg ➤49
5 Apartamenty Cesarskie ➤50
6 Trakt Szwajcarski ➤51
7 Plac Bohaterów ➤52
8 Pomnik Marii Teresy ➤54
9 Muzeum Historii Sztuki ➤54
10 Muzeum Historii Naturalnej ➤55
11 MuseumsQuartier ➤56

Prawdziwie cesarski rozmach

Hofburg należy do największych miejskich kompleksów zamkowych Europy. Imponująca rozmiarami posiadłość to „miasto w mieście" i nadal mówi się, jak za czasów cesarza, że „zamku nie da się ominąć".

Fasada Hofburga od strony Ogrodu Zamkowego (➤45) **symbolizuje zgodę w cesarstwie.**

Monumentalny kompleks zamkowy robi ogromne wrażenie, choć od upadku cesarstwa pozostaje nieukończony. Przez siedem wieków kolejni władcy dobudowywali trakty łączące istniejące gmachy i wznosili nowe skrzydła, aby pokazać potęgę miasta i państwa. Dlatego zamek to konglomerat elementów pochodzących z różnych epok architektonicznych. Zajmuje powierzchnię 240 ha i składa się z 18 traktów (podłużnych budynków), 16 dziedzińców, 54 klatek schodowych i ponad 2,8 tys. pomieszczeń.

Historia Hofburga zaczęła się w XIII w., gdy czeski książę Ottokar (♛ 1253–1278) z dynastii Przemyślidów zbudował tutaj warowny Schweizerhof [#i], który do dzisiaj stanowi serce Hofburga. Panowanie Habsburgów to okres sukcesywnej rozbudowy kompleksu. Najpierw wzniesiono osobno stojące grody: Amelienburg (z trzema zegarami w wieżyczce: słonecznym, mechanicznym i księżycowym) i Stallburg (➤49). W okresie baroku powstały skrzydła łączące te grody: Trakt Leopolda [#i] i Trakt Kanclerski [#i] (patrz: Apartamenty Cesarskie ➤50). Wybudowano także gmach Biblioteki Narodowej (➤48), dzięki któremu zamek połączył się z klasztorem Augustianów. Przyklasztorna gotycka świątynia zaczęła pełnić funkcję kościoła cesarskiego (patrz: Plac Józefa ➤47).

Wspaniała brama jest ledwie zapowiedzią atrakcji Traktu Szwajcarskiego (➤51).

Bogato zdobiona brama św. Michała (➤24) **powstała w miejscu dawnego Teatru Dworskiego dopiero w XIX w.** Michaelertor prowadzi ze Starówki na dziedzińce zamkowe. Największy z nich to In der Burg [#i], zdominowany przez monumentalny pomnik cesarza Franciszka II/I. Władcę przedstawiono nań w rzymskiej todze (o podwójnej „numeracji" cesarza – patrz: Plac Józefa ➤47).

W skrzydle zamku zwanym Traktem Leopolda rezydowała niegdyś legendarna cesarzowa, Maria Teresa (♛ 1740–1780). Trakt wybudowany został za panowania cesarza Leopolda I (♛ 1658–1705). Od strony Placu Bohaterów (➤52) znajduje się samotny balkon. Kazała go podobno wykonać Maria Teresa, aby pilnować swoje dzieci bawiące się w ogrodzie. Pod całym traktem znajdują się głębokie piwnice, w których zdeponowano gipsowe odlewy pomników z placów całego miasta. Dziś Leopoldinischertrakt jest siedzibą prezydenta Austrii. Przed gmachem nie ma wart honorowych. Tylko flagi na dachu wskazują, czy prezydent przebywa aktualnie w kraju.

Rozbudowa XX–wieczna nie została ukończona z powodu wybuchu I wojny światowej. Konflikt przerwał prace i najmłodsze skrzydło, tzw. Nowy Zamek (patrz: Plac Bohaterów ➤52), nie doczekało się równoległego. Zaplanowane z rozmachem Kaiserforum [#i] ukończono tylko w połowie. Dzisiaj podkreśla się dobre strony tej sytuacji – z zielonego Placu Bohaterów rozciąga się imponująca panorama na zabudowę Ringu (patrz: Secesja, eklektyzm i… wiedeński design ➤98) widoczną ponad okalającymi plac drzewami. W miejscu, gdzie miały stać nowe mury, posadzono bowiem kasztanowce.

Upadek monarchii po I wojnie światowej zmienił funkcje Hofburga. Republikańska Austria otrzymała w spadku po Habsburgach rozległą i pełną przepychu rezydencję. Nadal jest to jednak miejsce związane z władzą. W dawnych apartamentach cesarzowej Marii Teresy znajduje się kancelaria prezydenta Austrii, a w pałacach wokół Hofburga (przede wszystkim przy Minoritenplatz) pracują liczne ministerstwa i urzędy, którym cesarskie gmachy przydają splendoru. W Wielkiej Sali Redutowej przy Placu Józefa Leonid Breżniew (1906–1982) i Jimmy Carter (ur. 1924) podpisali układ SALT II dotyczący redukcji zbrojeń atomowych. W salach Hofburga mają także miejsce kongresy, spotkania polityczne i imprezy kulturalne. Chętnie wynajmuje się je firmom i instytucjom prywatnym. W zamku pracuje kilka tysięcy osób. ■

Spacer zamkowymi dziedzińcami zajmuje ok. 1 godz. Warto zajrzeć do znajdujących się w sąsiedztwie Hofburga kolekcji muzealnych – Muzeum Historii Naturalnej (➤55), Muzeum Historii Sztuki (➤54) i do kilku nowoczesnych obiektów MuseumsQuartier (➤56). Na każde z muzeów należy przeznaczyć ok. 2 godz. Na odwiedzenie wszystkich muzeów na trasie potrzebne są nawet dwa dni.

Do rozległego kompleksu Hofburga można dotrzeć komunikacją miejską: metrem (U1, U4 na stację Karlsplatz, U2 do Museumsquartier oraz U3 do Volkstheater lub Herrengasse), a także tramwajami (1 i D do przystanku Burgring).

Okazały pomnik Mozarta w Ogrodzie Zamkowym uznawany jest za najpiękniejszy.

1 Ogród Zamkowy

Założony w 1818 r. ogród był dostępny tylko rodzinie cesarskiej i mieszkańcom Hofburga. Dopiero po upadku monarchii bramy ogrodu otworzyły się przed mieszkańcami Wiednia.

Ogród Hofburga to ulubione miejsce odpoczynku wiedeńczyków. Turyści tłoczą się przed pomnikiem Mozarta, który po II wojny światowej trafił tutaj z dzisiejszego placu Albertina (➤46). Ogród znany jest z pięknych monumentów, jak np. ustawionego w 1957 r. pomnika cesarza Franciszka Józefa I (♛ 1848–1916). Posąg pokazuje cesarza w żołnierskim płaszczu z opuszczoną głową – bez patosu, niemal prywatnie.

Warto zwrócić uwagę na Palmenhaus [#i] – dawny pawilon palmiarni, zaprojektowany w stylu secesyjnym przez Friedricha Ohmanna (1858–1927). Dzisiaj mieści się tutaj także motylarnia, gdzie w warunkach lasu zwrotnikowego pośród egzotycznych roślin latają najpiękniejsze motyle świata. Do palmiarni wstawiane są na zimę egzotyczne drzewa, które rosną w donicach na ulicach Wiednia. ■

Ogród Zamkowy (Burggarten)

- *Opernring/Goethegasse*
- *czynny od wschodu słońca do zapadnięcia zmroku*
- *wstęp wolny*
- *U1, U4 (Karlsplatz); U2 (Museumsquartier)*
- *D, 1, 2, Ring Tram (Burgring)*
- *Palmenhaus, Burggarten 1* €€€ ➤204

Albertina była niegdyś siedzibą Marii Krystyny i jej męża, Alberta Sasko-Cieszyńskiego.

2 Albertina

Maria Teresa (♛ 1740–1780) kupiła pałac, aby służył gościom dworu cesarskiego. Dziś mieści się tu największa kolekcja grafiki na świecie i nowoczesny kompleks ekspozycyjny, w którym odbywają się duże wystawy czasowe.

Pałac stał się oficjalną siedzibą córki cesarzowej, Marii Krystyny (♛ 1742–1798), gdy ta przeniosła się do Wiednia wraz z mężem, Albertem Sasko-Cieszyńskim [#i] (♛ 1738–1822).To właśnie na jego cześć pałac otrzymał swą współczesną nazwę. Książę Albert był polskim królewiczem, dlatego na elewacji pałacu (od strony Ogrodu Zamkowego) umieszczono w herbie symbole Rzeczpospolitej. Książę po przeprowadzce z Bratysławy oddał się pasji kolekcjonerskiej i stworzył podwaliny dzisiejszego zbioru grafiki, rysunków i akwareli, który nie ma dziś sobie równych w świecie. Kolekcja zawiera ponad 1 mln pozycji! Wśród nich znajduje się 140 prac Mistrza z Norymbergi, Albrechta Dürera (1471–1528), w tym słynny „Zając" i „Złożone dłonie". Albertina posiada też m.in. rysunki Michała Anioła, Leonarda da Vinci, Rafaela, Petera Paula Rubensa, Édouarda Maneta, Amadeo Modiglianiego, Paula Cézanne'a, Gustava Klimta i Egona Schielego. ■

Albertina

Albertinaplatz 1
+43-1-53483-0
www.albertina.at
codz. 10.00–18.00; śr. do 21.00
9,50 € (7 €)
U1, U4 (Karlsplatz); U2 (Museumsquartier)
D, 1, 2, Ring Tram (Burgring)
Augustinerkeller, Augustinerstraße 1 ➤204

3 Plac Józefa

Josefsplatz w opinii wielu jest najpiękniejszym barokowym placem Austrii. Okalają go gmachy nobliwych instytucji, harmonizujące z dostojną sylwetką kościoła Augustianów.

W środku placu stoi pomnik cesarza Józefa II (♛ 1780–1790). Monument z brązu przedstawia cesarza w stroju rzymskiego imperatora. Rzeźbiarz Franz Anton Zauner wzorował się na wizerunku Marka Aureliusza (♛ 161–180) z rzymskiego Kapitolu. Stopy postaci cesarza zwisają swobodnie, bowiem w antycznych czasach nie znano strzemion. Na wysokim cokole umieszczone są reliefy z brązu – alegorie czynów austriackiego cesarza.

Jeden z łacińskich napisów honoruje fundatora pomnika, Franciszka II/I [#i] (♛ 1792–1835). Datę przy imieniu władcy wybrano nieprzypadkowo, chciano bowiem umieścić obydwa tytuły cesarza fundatora. W 1806 r. władcę tytułowano wciąż Cesarzem Rzymskim Narodu Niemieckiego, Franciszkiem II. Jednak pomnik odsłonięto w 1807 r. – rok po rozpadzie Świętego Cesarstwa. Wtedy Franciszek stał się pierwszym cesarzem Austrii. Po prawej stronie pomnika znajduje się wejście do Sal Redutowych i Hiszpańskiej Szkoły Jazdy (patrz: Stallburg ➤49), a po lewej – kościół Augustianów.

W Augustinerkirche można natknąć się na ciekawe polonica [#i]. W utrzymanym w jasnej tonacji, imponującym rozmiarami wnętrzu znajduje się klasycystyczny marmurowy grobowiec w kształcie piramidy. Wysoki na 5 m monument wykonano dla Marii Krystyny (♛ 1742–1798). Córka cesarzowej Marii Teresy miała zawrzeć małżeństwo polityczne, ale wybrała miłość do Alberta Sasko-Cieszyńskiego (♛ 1738–1822), syna króla Polski, Augusta III (♛ 1733–1763). Po śmierci ukochanej żony książę Cieszyński zamówił grobowiec u samego Antonio Canovy (1757–1822). Na tarczy pod nogą anioła na pomniku można dostrzec Orła i Pogoń Litewską – symbole Rzeczpospolitej Obojga Narodów.

Konny pomnik Józefa II zobaczyć można na placu nazwanym imieniem cesarza.

W kościele odbyło się także uroczyste nabożeństwo dziękczynne w dzień po odsieczy Wiednia (➤193) Brał w nim udział król Jan III Sobieski, o czym informuje tablica pamiątkowa na zewnętrznej ścianie kościoła, odsłonięta z okazji 300. rocznicy wydarzenia.

Habsburgowie w kościele Augustianów zawierali związki małżeńskie. Sakramentalne tak powiedzieli tu m.in. Franciszek Józef (♛ 1848–1916) i Sisi (♛ 1837–

Biblioteka Narodowa

Nationalbibliothek ze swymi 10 obszernymi działami zaliczana jest do największych bibliotek świata. W jej zbiorach znajduje się m.in. Biblia Gutenberga [#i] i Modlitewnik Rotschilda [#i].

Sala reprezentacyjna cesarskiej biblioteki (zwanej także Biblioteką Dworską [#i], Hofbibliothek [#i]) wznoszona była przez dwóch architektów Fischer von Erlach – ojca i syna. Jej długość (77,77 m) jest świadectwem ówczesnego zamiłowania do numerologii. Wspaniały fresk Daniela Grana z 1730 r. w kopule przedstawia apoteozę zleceniodawcy budowy, cesarza Karola VI (1711–1740). Trzykondygnacyjne piwnice biblioteki stanowią centrum systemu podziemi wiedeńskich (patrz: Podziemny Wiedeń ➤XXX). Między regałami porusza się pneumatyczna kolejka towarowa transportująca zamówione książki. Zbiory biblioteki pęcznieją z roku na rok. Średnio przybywa ok. 50 tys. nowych pozycji rocznie.

Biblioteka Narodowa (Nationalbibliothek)
- *Josefsplatz 1*
- *www.onb.ac.at*
- *wt.–nd. 10.00–18.00, czw. 10.00–21.00*
- *zwiedzanie sali bibliotecznej – 7,00 € (4,50 €)*

1898), a także Józef II (1780–1790) i Izabella Parmeńska (1741–1763).

W bocznej kaplicy Loretto w srebrnych urnach spoczywają serca 54 przedstawicieli rodu. Ze względu na wspaniałą akustykę i brzmienie barokowych organów, kościół często pełni dziś funkcję sali koncertowej. Każda niedzielna suma to nabożeństwo koncertowe. Na tablicy przy wejściu wywiesza się plan koncertowy na najbliższy okres. ■

Plac Józefa (Josefplatz) i kościół Augustianów (Augustinerkirche)
- *kościół: Augustinerstraße 3 (wejście wyłącznie z Josefsplatz)*
- *kościół: +43-1-5337099*
- *www.augustinerkirche.at*
- *U1 (Stephansplatz); U3 (Herrengasse, Stephansplatz)*

4 Stallburg

Tutaj mieszkają słynne Lipicany, śnieżnobiałe rumaki, które zna z ekranów telewizyjnych większość Austriaków. Specjalnie trenowane konie potrafią wykonać kapriole, lewady i kurbetty…

Stallburg został wzniesiony przez Ferdynanda I (1526–1564) dla syna Maksymilina, gdyż – jak głosi plotka – nie chciał mieszkać z nim pod jednym dachem. Syn znany był bowiem ze swej sympatii do protestantów. Budynek nie był jednak zbyt popularny wśród członków cesarskiej rodziny. Renesansowy dziedziniec zamkowy zamieniono na luksusowe stajnie dla Lipicanów. Dziś przez przeszklone arkady można oglądać stojące w boksach konie. Na specjalnym ekranie przy wejściu wyświetlany jest krótki film prezentujący ich umiejętności.

Historia Lipicanów zaczęła się ponad 430 lat temu w Słowenii. Rasę otrzymano poprzez skrzyżowanie koni ze słoweńskiej Lipicy z hiszpańskimi i arabskimi. Na dworze cesarskim preferowano eleganckie rumaki średniej wielkości o siwej maści. Pary zwierząt dobierano tak, aby otrzymać właśnie te cechy. Lipicany hoduje się w sześciu liniach męskich, nazwanych od imion ogierów-reproduktorów (drzewo genealogiczne każdego rumaka rozrysowane jest na tabliczce w boksie konia). Konie trafiły do cesarskiej gwardii przybocznej jako reprezentacyjne wierzchowce. Dziś zamiast galopować po łąkach Lipicany godzinami ćwiczą kroki i figury. Mieszkają w komfortowych stajniach, a na poranne zajęcia udają się na drugą stronę ulicy – do barokowego budynku Hiszpańskiej Szkoły Jazdy [#i]. Komfortowe stajnie posiadają nawet końskie solarium.

Młode ogiery trafiają do Wiednia z państwowej stadniny w styryjskiej Piber. Po zakwalifikowaniu się do szkoły rozpoczynają paroletnią naukę. Tak zaczyna się ich kariera wypełniona tournée i galowymi pokazami. Latem Lipicany wyjeżdżają na „urlop".

Jak na królewskie stajnie przystało, atrakcją Stallburga są rasowe konie – Lipicany.

W ramach specjalnych odwiedzin możliwe jest obejrzenie stajni i zapoznanie się z historią tej ciekawej rasy, która na stałe zadomowiła się w Hiszpańskiej Szkole Jazdy. ■

Stallburg
- *Stallburggasse 4*
- *U1 (Stephansplatz); U3 (Herrengasse, Stephansplatz)*

Hiszpańska Szkoła Jazdy (Spanische Hofreitschule)
- *Michaelerplatz 1*
- *+43-1-5339031-0*
- *www.srs.at*
- *wt.–nd. 9.00–16.00*
- *codz. przed południem (z wyjątkiem pn.) można uczestniczyć w porannych treningach koni przy muzyce*

5 Apartamenty Cesarskie

Apartamenty zachowano w stanie niezmienionym z czasów świetności Habsburgów. Komnaty cesarskie pełne są autentycznych przedmiotów należących do Franciszka Józefa i jego żony, słynnej Sisi.

Patrząc na urządzone z niespotykanym przepychem pokoje Sisi, nietrudno zrozumieć, dlaczego młoda cesarzowa nie potrafiła odnaleźć się w dworskiej rzeczywistości.

Kaiserappartements [#i] **znajdują się na *piano nobile*, czyli w reprezentacyjnych pomieszczeniach na piętrze Traktu Kanclerskiego** [#i] (Reichkanzleitrakt [#i]). Przebogate wnętrza niezmiennie przyciągają turystów i pasjonatów historii, którzy pragną na własne oczy przekonać się, jak wyglądały prywatne komnaty Habsburgów. Zwiedzającym udostępniono m.in. pokoje dzienne rodziny cesarskiej i sypialnię Franciszka Józefa.

Osobne muzeum poświęcone jest legendarnej cesarzowej. W ramach ekspozycji można zobaczyć suknie Sisi, jej pamiętniki, a nawet kopię wagonu kolejowego, którym podróżowała. Można również obejrzeć poświęcone jej filmy, a także maskę pośmiertną i pilnik, którym włoski anarchista Luchenni ugodził Sisi w serce.

W Kolekcji Sreber i Porcelany [#i] (Silberkammer [#i]) znajduje się bogaty zbiór wyposażenia cesarskiej kuchni, dziesiątki serwisów porcelanowych i srebrnych, na których jadali członkowie i goście dworu cesarskiego. Ekspozycja z reguły wprawia w stan euforii wszystkich wielbicieli dobrze nakrytego stołu i etykiety. ■

Apartamenty Cesarskie Hofburga (Hofburg Kaiserappartements)

+43-1-5337570

www.hofburg-wien.at

codz. 9.00–17.00

9,90 € (5,90 €) – w cenie zwiedzanie Muzeum Sisi i Kolekcji Sreber i Porcelany;

bilet łączony Sisi Ticket: 22,50 € (13,50 €; studenci: 20 €) – w cenie zwiedzanie Muzeum Sisi, Kolekcji Sreber i Porcelany, pałacu Schönbrunn ➤124 *z przewodnikiem i Depozytu Mebli Dworskich* ➤162

U3 (Herengasse)

2A, 3A (Hofburg)

D, 1 (Burgring)

Café Silberkammer (parter Traktu Kanclerskiego)

6 Trakt Szwajcarski

Schweizertrakt to najstarszy i najważniejszy fragment Hofburga. Mimo przebudowy zachował charakter grodu obronnego. Jedna z bram przypomina, że wokół zamku wiła się niegdyś fosa z mostem zwodzonym.

Najstarszą część zamkowego kompleksu wzniesiono w XIII w. na planie kwadratu. Warowny gród służył czeskiemu księciu Ottokarowi. Gdy władzę w Wiedniu przejęła dynastia Habsburgów, Trakt Szwajcarski został przebudowany w stylu renesansowym. Z tego okresu pochodzi fontanna z białego kamienia w podcieniu traktu, na której widnieje cesarski orzeł. Woda w fontannie pochodziła z akweduktu, który wybudowano w 1534 r.

Marynarze z Hofburga

Chór Wiener Sängerknaben został założony w 1498 r. dla uświetnienia mszy w prywatnej cesarskiej kaplicy. Chórzyści za czasów monarchii występowali w cesarskich uniformach.

Dzisiaj członkowie Wiener Sängerknaben ubrani są w stroje małych marynarzy. Marynarze z Hofburga uświetniają oficjalne wizyty państwowe, występują w Operze (➤31), a także w trakcie niedzielnych mszy w Hofburgu (chłopców można posłuchać o 9.15 w Kaplicy Zamkowej). Na nabożeństwo trzeba kupić bilet (najlepiej z wyprzedzeniem). Wydatek 21 € gwarantuje widok na ołtarz, ale można też kupić wejściówkę za 5 €.

Aby zostać Sängerknabenem, należy przede wszystkim lubić śpiew. Chórzyści uczą się w prywatnej szkole z internatem w pałacu Augarten (➤238). Oprócz codziennych zajęć odbywają się dodatkowo dwie godziny lekcji muzyki. Do szkoły mogą uczęszczać także dziewczynki, ale nie występują w chórze. Około stu chłopców podzielonych jest na cztery zespoły. Każdy chórzysta występuje nawet 80 razy w roku i 11 tygodni przebywa na tournée po świecie. Kariera w zespole trwa do momentu mutacji.

"Miłość moją ludowi mojemu" – głosi motto pomnika Franciszka I na dziedzińcu traktu.

Na dziedziniec traktu prowadzi Brama Szwajcarska [#i] (Schweizertor [#i]). Brama zawdzięcza swą nazwę Gwardii Szwajcarskiej, która w XVIII w. pełniła przy niej wartę. Do wejścia prowadził most zwodzony, którego renesansową część pokryto inskrypcją wymieniającą tytuły Ferdynanda I Habsburga (♚ 1526–1564). Przy bramie zachował się fragment średniowiecznej fosy, w której po opróżnieniu trzymano dzikie zwierzęta.

Z dziedzińca traktu można dostać się do Skarbca i Kaplicy Zamkowej. W dostępnym dla zwiedzających Skarbcu (Schatzkammer [#i]) prze-

Napis na XIX-wiecznej Bramie Zamkowej głosi: „Sprawiedliwość podstawą rządów".

chowywane są m.in. insygnia koronacyjne Cesarstwa Rzymskiego Narodu Niemieckiego, liczące prawie 1 tys. lat, a także 2280-karatowy szmaragd oraz wiele relikwii. W Kaplicy Zamkowej (Hofburgkapelle [#i]) można w czasie niedzielnego przedpołudniowego nabożeństwa posłuchać słynnego chóru chłopięcego – Wiener Sängerknaben (patrz: Marynarze z Hofburga ➤51). ■

Trakt Szwajcarski (Schweizertrakt) i Skarbiec (Schatzkammer)

- *skarbiec: www.khm.at/de/schatzkammer*
- *skarbiec: śr.–pn. 10.00–18.00*
- *skarbiec: 12 € (8 €); kaplica: wstęp wolny (występy chóru płatne)*
- *U3 (Herrengasse)*
- *D, 1, 2, Ring Tram (Burgring)*

7 Plac Bohaterów

Na historycznym placu w obecności prezydenta przysięgę składają młodzi austriaccy żołnierze. Tutaj także 26 października składane są wieńce dla uczczenia pamięci żołnierzy poległych na frontach obu wojen światowych.

Nazwa placu (niem. Heldenplatz) odnosi się do wodzów armii austriackiej, przedstawionych na dwóch konnych pomnikach. Stojący na środku placu monument przedstawia „autora" zwycięstwa nad Napoleonem w bitwie pod Aspern w 1809 r., arcyksięcia Karola (1771–1847). Inspiracją tego wizerunku był znany obraz Petera Kraffta przedstawiający zrywającego się do szarży arcyksięcia. Autorowi monumentu, rzeźbiarzowi Dominikowi Fernkornowi, udało się idealnie wyważyć sylwetkę konia, dzięki czemu stoi on jedynie na tylnych nogach.

Bliżej skrzydła zamku znajduje się pomnik księcia Eugeniusza Sabaudzkiego (1663–1736). Historycy sztuki twierdzą, że pomnik nie jest technicznie perfekcyjny. Uczniowie ciężko chorego już wtedy Fernkorna nie byli w stanie osiągnąć mistrzowskiego poziomu swego nauczyciela i koń dla równowagi monumentu dotyka ogonem cokołu.

Triumfujący jeździec na placu Bohaterów przed Hofburgiem to arcyksiążę Karol.

W marcu 1938 r. na placu ogłoszono tzw. Anschluss [#i] (przyłączenie Austrii do Rzeszy Niemieckiej). Z tarasu nad wejściem do Nowego Zamku [#i] (Neue Burg [#i]) przemawiał wtedy sam Adolf Hitler [#i]. Wiwatowało muwówczas ponad 20 tys. mieszkańców Wiednia. Nowy Zamek to najmłodsze wiekiem skrzydło Hofburga, zamykające szerokim łukiem panoramę Placu Bohaterów. Ukończono je dopiero w 1913 r. Znajduje się w nim dziś kilka wielkich kolekcji muzealnych: Zbiór Starej Broni, Kolekcja Starych Instrumentów, Muzeum Efezu oraz czytelnia Biblioteki Narodowej (➤48). Od strony Ringu znajduje się ogromne Muzeum Etnograficzne, w którym można zobaczyć m.in. piękny zielony pióropusz koronacyjny władcy Azteków – Montezumy. ■

Plac Bohaterów (Heldenplatz) i Nowy Zamek (Neue Burg)

- *+43-1-525240*
- *www.khm.at/de/neue-burg; www.khm.at/de/museum-fuer-voelkerkunde*
- *Neue Burg: pn. i śr.-nd. 10.00–18.00, wt.-sb. 10.00–18.00*

Brama Zamkowa

Bramę wznieśli żołnierze cesarskiej armii na pamiątkę Bitwy Narodów pod Lipskiem. Burgtor [#i] stoi w miejscu wysadzonego na rozkaz Napoleona w 1809 r. bastionu zamkowego.

Łaciński napis „lustitia fundamentum regnorum" („Sprawiedliwość podstawą rządów") widoczna od strony placu to dewiza cesarza Franciszka II/I. Budowa monumentu inspirowanego rzymską tradycją pomników cesarskich trwała trzy lata. Wewnętrzne pomieszczenia bramy są najczęściej niedostępne.

W czasie austrofaszystowskiej dyktatury bramę przemianowano na pomnik żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej. W 1945 r. do listy żołnierzy dołączono nazwiska zmarłych na frontach II wojny. W latach 60. pojawiły się natomiast nazwiska członków ruchu oporu zamordowanych przez nacjonalistów.

- *kolekcje broni, instrumentów i efeska: 8 € (3 €); Muzeum Etnograficzne: 7 € (3,50 €)*
- *U3 (Herrengase)*
- *2A, 3A (Hofburg)*
- *D, 1, 2, Ring Tram (Burgring); 46, 49 (Dr.-K.-Renner-Ring)*

8 Pomnik Marii Teresy

Pomnik przedstawia cesarzową w otoczeniu doradców. Czterej konni jeźdźcy to najznakomitsi dowódcy cesarskiej armii. Pozostałe postaci wkomponowane w łuki cokołu to urzędnicy austriackiej administracji i kultury.

Dzieło, stojące pośrodku placu Marii Teresy [#i] **(Maria-Theresien-Platz** [#i]**) waży 44 tony** i wykonane jest z brązu. Autorem monumentu jest słynny Caspar von Zumbusch, który wykorzystał projekt Alfreda von Artensa. Cokół ma 16 m wysokości, co w sposób symboliczny upamiętnia szesnaścioro dzieci wielkiej cesarzowej. Maria Teresa (♛ 1740–1780) siedzi na tronie, pozdrawiając poddanych gestem prawej dłoni. W drugiej ręce trzyma berło spoczywające na dokumencie „Sankcji Pragmatycznej". Właśnie dzięki temu dokumentowi mogła ona objąć władzę w cesarstwie, mimo iż Habsburgowie nie mieli tradycji dziedziczenia korony w linii żeńskiej. Jej ojciec, Karol VI (♛ 1711–1740), nie spłodził męskiego potomka. W cokole pomnika umieszczono wizerunek małego Amadeusza Mozarta, który po raz pierwszy wystąpił przed cesarzową jako sześciolatek (patrz też: Wiedeń – stolica muzyki ➤223). ■

Pomnik Marii Teresy (Maria-Theresia-Denkmal)

Ⓜ *U2 (Volkstheater, Museumsquartier); U3 (Volkstheater)*

Ⓣ *D, 1, 2, Ring Tram (Burgring); 46, 49 (Dr.-K.-Renner-Ring)*

9 Muzeum Historii Sztuki

Kunsthistorisches Museum należy do pięciu największych muzeów sztuki w Europie. Jego wnętrza zdobią płótna ulubionych przez Habsburgów „starych mistrzów", m.in. Tycjana, Rafaela, Dürera, Rembrandta i Rubensa.

Kopułę gmachu zdobi postać Pallas Ateny, a inskrypcje na ścianach przypominają o wybitnych artystach. We wspaniałej marmurowej klatce schodowej prezentowana jest rzeźba Anonio Canovy „Tezeusz", przeniesiona tu z Volksgarten (➤64). Nad wystrojem klatki schodowej pracowało wielu artystów m.in. bracia Klimt. Gmach zaprojektowali Gotfried Semper i Karl Hasenauer. Drugim dziełem tej pary architektów jest bliźniaczy budynek Muzeum Historii Naturalnej (➤55) po drugiej stronie Placu Marii Teresy (➤54).

Muzeum stanowi czwartą co do wielkości galerię świata. Tutaj znajduje się największa na świecie kolekcja obrazów Piotra Bruegla Starszego, stanowiąca jedną trzecią wszystkich zachowanych obrazów malarza. Pozostałe zbiory podzielone są na kolekcje: grecką, antyczną, orientalną, egipską, a także kolekcję rzeźb średniowiecznych i monet. Muzeum Historii Sztuki jest w posiadaniu prawdziwych rarytasów: Saliery Celliniego (złotej solniczki o wartości 55 mln €), Gemmy Augusty (kamei na onyksie, będącej wspaniałym przykładem gliptyki rzymskiej) i niepowtarzalnych obrazów Giuseppe Arcimbolda (przedstawiających postaci ułożone np. z owoców). Można podziwiać także figurkę hipopotama z niebieskiego fajansu, liczącą sobie ok. 4 tys. lat, i popiersie Tutmosa III, wykonane w Egipcie ok. 1460 lat p.n.e. Na terenie muzeum ulokowano też mały gabinet osobliwości. ■

Pomnik Marii Teresy na placu jej imienia przedstawia cesarzową w pełni majestatu.

Muzeum Historii Sztuki (Kunsthistorisches Museum)

✉ *Maria-Theresien-Platz*

☎ *+43-1-52524-4025*

€ *www.khm.at/de/kunsthistorisches-museum*

🕘 *wt.–nd. 10.00–18.00, czw. 10.00–21.00*

€ *12 € (8 €)*

Ⓜ *U2 (Museumsquartier)*

Ⓣ *D, 1, 2, Ring Tram (Burgring); 46, 49 (Dr.-K.-Renner-Ring)*

🍴 *muzeum oferuje niedzielny brunch (w godz. 11.00–15.00), a w czwartki kolację pod kopułą muzeum od 17.00 do 21.00 (www.gerstner.at)*

10 Muzeum Historii Naturalnej

Kolekcja muzealna udostępniona jest szerszej publiczności od 1750 r. W momencie otwarcia był to największy zbiór eksponatów przyrodniczych na świecie. 120 lat później wiedeńskie muzeum nadal zaliczane jest do największych.

Gzyms gmachu zdobią postaci ponad 40 odkrywców i naukowców świata przyrody, kopułę budynku wieńczy zaś figura Heliosa. Zalążek zbiorów stanowił cesarski „gabinet naturaliów", który powiększył mąż Marii Teresy – Franciszek I Stefan Lotaryński (♛ 1745–1765). Położył tym samym podwaliny pod dzisiejsze muzeum liczące ok. 20 mln eksponatów. W kilku sekcjach muzeum znajdują się m.in. zbiory prehistoryczne (znaleziska z austriackiego Hallstadt), antropologiczne (ok. 40 tysięcy ludzkich czaszek), mineralogiczne (najstarsza i największa kolekcja meteorytów na świecie), zoologiczne (preparaty zwierzęce), a także botaniczne (ponad 4 mln eksponatów w herbarium) i geologiczno-paleontologiczne (ogromne szkielety dinozaurów).

Tłumy przyciąga słynna paleolityczna piękność – Wenus z Willendorfu. Korpulentną boginię płodności wyrzeźbiono ponad 22 tys. lat temu. Warto obejrzeć też wspaniały bukiet kwiatów wykonany z 2,1 tys. diamentów i ponad 700 innych kamieni szlachetnych. W ramach specjalnych odwiedzin można wziąć udział w prezentacjach „mikrokosmosu" (pod mikroskopem

XVIII-wieczny budynek Muzeum Historii Naturalnej kryje prawdziwe skarby.

elektronowym), odwiedzić preparatornie lub zobaczyć wspaniałą panoramę Wiednia z dachu muzeum (w cenie biletu). ■

Muzeum Historii Naturalnej (Naturhistorisches Museum)

Maria Teresien-Platz
+ 43-1-52177-0
www.nhm-wien.ac.at
pn., czw.–nd. 9.00–18.30 (śr. do 21.00)
10 € (8 €)
U2, U3 (Volkstheater)
D, 1, 2, Ring Tram (Burgring); 46, 49 (Dr.-K.-Renner-Ring)
drobne przekąski i napoje w Cafe Nautilus (znajdujące się pod kopułą Muzeum); owoce morza i szparagi w ramach eleganckich kolacji – śr. od 19.00; www.nhm-wien.ac.at

11 MuseumsQuartier

Liczący ponad 60 tys. m² teren zorganizowano na wzór paryskiego Centre Pompidou. Znajduje się tutaj kilkanaście instytucji związanych ze sztuką i kulturą. Modne lokale na dziedzińcu MQ przyciągają młodych ludzi jak magnes.

Kiedyś mieściły się tutaj mieszkania, arsenał broni oraz powozownie – stąd wizerunki końskich głów nad bramami. Długa na ponad 350 m elewacja, zamykająca perspektywę Placu Marii Teresy (patrz: Pomnik Marii Teresy ➤54), należała niegdyś do kompleksu stajni, wybudowanych na początku XVIII w. Po 1918 r. stajnie zamieniono w pałac wystawowy.

Obecnie w MQ mieści się kilka dużych muzeów: MUMOK – Muzeum Sztuki Nowoczesnej (charakterystyczna ciemna bryła z bazaltu), Muzeum Leopolda (jasna elewacja z wapienia muszlowego) zawierające prywatną kolekcję doktora Leopolda z licznym zbio-

Muzeum Sztuki Nowoczesnej MUMOK jest częścią kompleksu MuseumsQuartier.

rem prac austriackiego malarza, Egona Schielego, Kunsthalle (w centrum kompleksu), interaktywne muzeum dla dzieci ZOOM Kindermuseum (na dziedzińcu po prawej stronie Kunsthalle) i Centrum Architektoniczne (po lewej).

Zimą na dziedzińcu urządza się zawody curlingowe oraz iglo-bar, a latem liczne przedstawienia pod gołym niebem i koncerty. Znajdujące się na dziedzińcu kolorowe wielofunkcyjne meble (kultowe „Enzis" [#i]) można dowolnie zestawiać i przesuwać. Co roku zmienia się ich kolor. W 2008 r. był to fiolet nawiązujący do koloru wiedeńskiego klubu Rapid, który brał udział w piłkarskich mistrzostwach Europy. ■

MuseumsQuartier MQ

Museumsplatz 1/5
+43-1-5235881-1731
www.mqw.at
bilet łączony MQ Kombi Ticket (w zależności od rodzaju): 11 €–25 €; bilet rodzinny: 29 €
U2 (Museumsquartier, Volkstheater); U3 (Volkstheater)
D, 1, 2, Ring Tram (Burgring); 49 (Volkstheater)
Das Möbel; I, Burggasse 10 ➤208; liczne lokale gastronomiczne na terenie kompleksu

Hala Sztuki (Kunsthalle)

codz. 10.00–19.00 (czw. do 21.00)
sala 1: 8,50 € (7 €); sala 2: 7 € (5,50 €)

Muzeum Leopolda (Leopold Museum)

śr.–pn. 10.00–18.00 (czw. do 21.00)
10 € (6,50 €)

Muzeum Sztuki Nowoczesnej (Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien, MUMOK)

codz. 10.00–18.00 (czw. do 21.00)
9 € (7,20 €); młodzież poniżej 19 lat i studenci poniżej 26 lat – wstęp wolny

ZOOM Kindermuseum

wt.–pt. 8.00–16.00, weekendy i święta 9.30–15.30
wystawy – wstęp wolny (dodatkowe atrakcje płatne)

Wiedeńskie Centrum Architektoniczne (Architekturzentrum Wien)

codz. 10.00–19.00
jedna wystawa: 7 € (4,50 €); dwie wystawy: 9 € (6,50 €)